

॥ श्री .

स्त्री सुबोध-माला.

अथवा,

संसारसमुद्रनी नौका.

सद्गुरु शिरोमणी महान् पुरुषार्थी.

राज्यभारता माहात्म्यी श्री विकटेश्वरिया.

श्री जैन विद्याविनय प्रेस—अमरावती.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કોમ્પ્યુટર વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૭૮૧ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ સ્ત્રી સુજીવ માળા

ક્ર - : ૩
વિષય

॥ श्री ॥

स्त्री सुबोध-माळा.

अथवा,

संसारसमुद्रनी नौका.

रयनार तथा प्रसिद्ध करनार,
सांकणयंद पीतांबरदास शाह.
सेथन्सकोर्टना भाणु डीपोजीशन राईटर
रायपुर शामणानी पोण.

अभदावाद.

आवृत्ति १ बी—प्रत ३०००

अभदावाद.

जैन विद्या विजय प्रिन्टींग प्रेस.

सर्वहक्क स्वाधिन.

संवत १९६३-इ. स. १९०७

कीमत त्रय्य आना.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૌપીરાઈ-અંગ્રહ
૧૯૮૧

આ પુસ્તક સને ૧૮૬૭ ના ૨૫ મા એક્ટ મુજબ રજીસ્ટર
કરાવ્યું છે માટે કર્તાની રબ સિવાય કોઈએ તેમાંનો
કોઈ ભાગ છાપવો અથવા છપાવવો નહીં.

અર્પણ પત્રિકા.

હરિગીત છંદ.

કરે કામ સાર્વજનિક રાખ્યું નામ જેણે સર્વદા,
સ્ત્રી. આઈ. ઇ સ્વર્ગે ગયા રણછોડલાલ જીવે સદા;
તસ કીર્તિ મૂર્તિ પૌત્ર ચીનુભાઈ પિતામહની છે ખરી,
રચી સ્ત્રીસુખોદક પુષ્પમાળા કંઠ ચીનુભાઈને ધરી. ૧
તસ જનક માધવલાલ માધવમૂર્તિસમ સાચા હતા,
પરમાર્થ સાર્વજનિક કામે પિતા માફક શોભતા;
તે મૂર્તિ સદ્ગુણ કીર્તિ માધવલાલ સ્વર્ગે વિસ્તરી, રચી. ૨
ધાળી પ્રતિજ્ઞા પૂર્વજોની હાલ ચીનુભાઈએ ખરી,
ઔદ્યોગશાળા ધર્મશાળા દવાશાળાઓ કરી;
દાદાતણી હાઈસ્કૂલ કરે સરકાર હસ્તકમાં ધરી, રચી. ૩
વિદ્વાન બુદ્ધિનિધાન દે શુભ સાર દાન સદા સુદા,
દ્રાવેલિંગ ઔષધદાન દે ગાદુ ગામડાઓમાં સદા;
અન્નવસ્ત્રનું દે દાન ગુપ્ત નિદાન દિનને ઉદ્ધરી, રચી. ૪
ઝાહેરમાં નવ નામ મૂકે સહ્ય ને સાદા સદા,
અતિ યુક્તિ કે સ્તુતિ નવ ગમે વળિ ગર્વ જેને નહીં કદા;
સંભાવ સદ્ગુણના ઘણા પણ અદ્ય દીધા ઉચ્ચરી, રચી. ૫
દેશોદ્ધારિને રૂળ પાચે નીતિ સ્ત્રીશિક્ષણ હવા,
છો આપ ઇતેજાર ભારત ભામિની ઉન્નતિ થવા;
ઉપયોગી તે અતિ સ્ત્રીસુખોદક ત્રંથ અર્પણ આ કરૂ;
રહો અમર નામ સુત્રંથ સાથે પ્રાર્થના પ્રભુ ઉચ્ચરૂ. ૬

લી. આપનો ગુણાનુરાગી સેવક,

અંથકર્તા.

પ્રસ્તાવના.

દેશની ઉન્નતિ અને આબાદીનો સઘળો આધાર નીતિ-મય સ્ત્રીશિક્ષણમાં સમાયેલો છે, સંસારસમુદ્રમાં વિવેક વા'ણુ ચલાવવાને સ્ત્રી, એ એક અનુભવી સુકાની તરીકે ગણાય છે. ઉંચા પ્રકારની નીતિમય કેળવણીથી સ્ત્રીસ-માજ સમૃદ્ધ, સાદો અને સરળ થાય છે, જ્યાં ત્યાં અધૂ-રો ધડોજ છલકાય છે; તે પ્રમાણે નીતિબોધ વિનાના અધૂ-રા જ્ઞાનથી કવચિત કેળવણીનો જેર ઉપયોગ થએલો જોવામાં આવે તો તેથી કેળવણીને દોષ આપવો એ ભૂલ ભરેલું છે, પણ એ ખામી માત્ર અધૂરા જ્ઞાનનીજ છે.

સ્ત્રીવર્ગમાં ગીત ગાવાનો રિવાજ કુદરતી છે, તેઓ હરતાં ફરતાં, ધરતું કામકાજ કરતાં અને લગ્નાદિક પ્રસંગોમાં વિવિધ પ્રકારનાં ગીત ગાય છે, એવાં ગીત નીતિ-મય બોધદાયક હોય તો તેમના કુમળા મગજમાં સારી અસર થવાનો સંભવ છે, જે ઉપદેશનાં વચનો ગદ્યમાં હોય તો ધણું કરીને તે એકાદ વાર વાંચી વિસારી દેવાય છે, પણ પદ્યના વચનોની છાપ મન ઉપર પડી જ્ઞાનતાં-તુને આકર્ષણ કરે છે, અને ગાયનના કુદરતી રસનું પોષણ થતાંજ ગમ્મતની સાથે મોઢે થઈ તેનું વારંવાર સ્મરણ કરાવે છે, તેથી સદાચાર પ્રાપ્ત થાય છે. આ હેતુથી આ લઘુ પુસ્તકમાં ધરસંસારનું સ્વરૂપ સદાચાર અને ની-તિનાં બોધ સહીત ગીતના આકારમાં દર્શાવવામાં આવ્યું છે. કાળે કરીને કેટલાએક હાનીકારક રિવાજો દાખલ થવાથી આપણી સુખ સંપત્તિમાં કેટલોએક ફેરફાર થયો છે, પણ સમયાનુસાર તેમાં સુધારો કરી સદ્વર્તન આચર-વું જોઈએ, તેથી તેવા કુધારા તજવા વિશે પણ કેટલુંક બોધદાયક વર્ણન આપ્યું છે.

કવિયો હમેશાં પોતાના જ્ઞાન અને અવસ્થાને યોગ્ય કવિતા કરે છે, પણ જેમ બાળકને પ્રથમ પચપાન, પછી વી ચાટણું અને વધતી વયના પ્રમાણમાં તેની પાચન શક્તિને અનુસારે અનુક્રમે વિવિધ પ્રકારનો ખોરાક આપવામાં આવે છે, તે પ્રમાણે આ પુસ્તકમાં નાની વયની તેમજ મોટી ઉમ્મરની બાળાઓને માટે ક્રમવાર ધોરણને છાજતી કવિતાઓ, ચાલતી ગરબીઓના રાગમાં સાદી, સરળ ને મધુર ગુજરાતી ભાષામાં મૂકવામાં આવી છે.

આ પુસ્તકના ગુણદોષ વિશે બોલવાનું કામ મારું નથી, જે કામ મારા વિદ્વાન મિત્ર સાક્ષર વર્ગનું છે, તેમાંના સાક્ષર ગ્રહસ્થોએ અને વિદ્વાન વીરબાળાઓએ આ લઘુ ગ્રંથની યોગ્ય કલર કરી પોતાના ઉત્તમ પ્રકારના અભિપ્રાયો દર્શાવી કર્તવ્યે આજારી કર્યો છે, તેજ પ્રમાણે મારા બીજા વિદ્વાન મિત્રો આ લઘુ પુસ્તકનું એક વખત અવલોકન કરવાની અમિશ્ચી કરશે તો હું ધાર છું કે આ પુસ્તક અતિ ઉપયોગી થઈ આર્યબાળાઓની સંસાર-સ્થિતી સુધારવાને એક ઉત્તમ પ્રકારનું સાધન થઈ પડશે.

ભારતભુમિના જુગજુરૂપ વીરબાળાઓને આ લઘુ ગ્રંથનું મનન કરતાં જે કંઈ આનંદ થશે તો આ પુસ્તકમાંના નીતિબોધને માન આપી તેઓ સદાચારથી વર્તિ આ સંસારસમુદ્રની મોઝઝી પોતાનો સંસાર સાગો સુખ સમાધિમાં પાર કરશે અને તેથી કર્તાનો પ્રયાશ સફળ થઈ સંતોષદાયક થશે.

આ પુસ્તકમાંના વિષયો ગોઠવવામાં તથા મારા વિચારોને ઉત્ક્રિષ્ટ કરવામાં મારા વિદ્વાન ને અનુભવી મિત્ર શ. રા. વાડીલાલ નથુભાઈ કચ્છબગરે મને કેટલુંક ઉત્તેજન આપ્યું છે, તેને માટે હું તેમનો અંતઃકરણ પૂર્વક આભાર માનું છું.

અમદાવાદ. } સંકલ્પ્યંક પીતાંબરદાસ શાહ.
રાવપુર શામ }
બાની પોળ. } કર્તા.

સાંકળિયું.

વિષયનું નામ.	પૃષ્ઠ.
મંગળાચરણ.	૧
બાળવર્ગને માટે.	
બાળગીત (પ્રાર્થના.) ...	૨
ઠક્કાવારી પાઠ ૧ લો ...	૨
„ પાઠ ૨ જો... ..	૩
„ પાઠ ૩ જો... ..	૪

ધોરણ ૧ છું.	
બાળટોળી પાઠ ૧ લો... ..	૪
„ પાઠ ૨ જો... ..	૫
નિશાળનો મહીમા.	
પાઠ ૧ લો... ..	૬
„ પાઠ ૨ જો... ..	૬
„ પાઠ ૩ જો... ..	૭

ધોરણ ૨ જી.	
બાળ રામજી અને ચંદ્રમા. ૭	
બાળા અને ચંદ્રમા ... ૮	
ચંદ્ર સૂર્યની લડાઈ (માનો ઉત્તર.) ૯	
લડાઈનું સમાધાન ને માનો બોધ... .. ૯	

ધોરણ ૩ જી.	
વર્ષ અને મહીના. ... ૧૦	
પંચવાડીયું અને પંદર તિથી. ૧૧	
સાત વાર... .. ૧૨	
માતૃસ્તુતિ પાઠ ૧ લો... ૧૩	
„ પાઠ ૨ જો... .. ૧૪	

વિષયનું નામ.	પૃષ્ઠ.
ધોરણ ૪ થું.	
સીંહ અને જાંઘર (જાપ-કારનો બદલો) ... ૧૫	
ધેલો બાદશાહ અને સૂર્ય ઉપરની ચઢાઈ. ... ૧૫	
શિયાળ અને બગલો ... ૧૭	
ગરવી ગુજરાત પાઠ ૧ લો. ૧૮	
„ પાઠ ૨ જો... .. ૧૬	
બાળવિનંતી ૧૮	

ધોરણ ૫ મું.	
આર્ય અબલાનો પોકાર. ૨૦	
સાચું બોલવા વિશે ... ૨૨	
ઉપવનનું વર્ણન... .. ૨૩	
મહારાજા શ્રી સયાજીરાવ ગાયકવાડ સરકારનું રાજગીત૨૪	
સંસ્થાન શોભા પાઠ ૧ લો. ૨૬	
„ પાઠ ૨ જો. ૨૭	
„ પાઠ ૩ જો. ૨૮	
„ પાઠ ૪ થો. ૩૦	
„ પાઠ ૫ મો. ૩૦	
„ પાઠ ૬ ઠો. ૩૧	

ધોરણ ૬ ઠું.	
ચક્રવર્તિ મહારાજાધિરાજ સાતમા એડવર્ડશહે-નશાહનું રાજગીત... ૩૩	
શિવજીપદેશ ગર્ભિતગરબો ૩૪	
સતિની પતિ ઉપરની ઠંડુપત્રિકા... .. ૩૬	
પતિનો પ્રત્યુત્તર... .. ૩૭	

વિષયનું નામ.	પૃષ્ઠ.	વિષયનું નામ.	પૃષ્ઠ
પરતીંધા તજવા વિશે...	૩૮	ગ્રીષ્મઋતુનું વર્ણન ...	૫૩
અદેખાઈ ન કરવા વિશે.	૩૮	વર્ષાઋતુનું " ...	૫૪
સાસરે જતી દીકરીને		શરદઋતુનું " ...	૫૬
માની શિખામણ.		હેમંતઋતુનું " ...	૫૮
ગરબી ૧ લી ...	૩૯	શિશિરઋતુનું " ...	૫૯
" ૨ જી ...	૪૦	ભૂમાતાને આશિર્વાદ ...	૬૦
" ૩ જી ...	૪૧	બાળલક્ષ્મીનો પરિહાર ...	૬૨
" ૪ થી ...	૪૧	વૃદ્ધવિવાહ ને કન્યાવિક્ર-	
" ૫ મી ...	૪૩	યનો પરિહાર. ...	૬૩
" ૬ લી ...	૪૪	ફટાણાનો ફિટકાર. ...	૬૪
" ૭ મી ...	૪૫	મરનાર પાછળ કાયદાં ન	
" ૮ મી ...	૪૬	જમવા વિશે. ...	૬૫
" ૯ મી ...	૪૭	રડવાફૂટવાના કુધારા વિશે	૬૬
" ૧૦ મી ...	૪૮	સહયુગ્ય મંદિર...	૬૭
" ૧૧ મી ...	૪૯		
" ૧૨ મી ...	૪૯	ડીલ (કસરતના) ગાયનો.	
" ૧૩ મી ...	૫૧	મોરચીંગ (ચાલવાની ક્રિયા) ૭	
ફીમેલ ટ્રેનિંગ કોલેજને		ઉપલા ધોરણ માટે અંગ	
માટે.		કસરતનું ગાયન ...	૬૮
વસંત ઋતુનું વર્ણન ...	૫૨		

આ પુસ્તક વિષે સાક્ષરવર્ગના અભિપ્રાય.

વડોદરા રાજ્યના માજી ચીફ જસ્ટીસ દિવાન બાહાદુર
અ'બાલાલ સાકરલાલ દેશાઈ એમ. એ. એલ. એલ. બી.

Mr. Sankalchand Pitamber has composed some excellent Garbies suitable for the use of girls from 6 to 16 years of age. The matter is always well chosen, the language is smooth, and easy and elevating. The work is rightly named શ્રી સુબોધ માળા. It can be confidently recommended as a text book for use in girls' schools, or for prizes, or libraries. Mr. Sankalchand deserves great credit for devoting his time to such work.

3rd December
1906,
Ahmedabad. }

Sd/ Ambalal Sa-
kerlal.

રા. રા. આણંદશંકર બાપુભાઈ ધ્રુવ એમ. એ.

એલ. એલ. બી. ગુજરાત કોલેજના સંસ્કૃત પ્રોફેસર.

I have heard and read some of the garbies from Mr. Sankalchand Pitamberdas Shah's "Stri Subodh Mala." They are simple, melodious and perfectly suitable for the use of girls in Vernacular Schools and the Female Training College. They are absolutely free from unhealthy sentiments and the

style adopted is altogether indigenous. The work will be always welcome as a prize Book by our girls.

Gujrat College	}	Sd/ A. B. Dhruve
7-2-07		Professor of Sanskrit, Gujrat College.

રા. રા. રમણલાલ મહીપતરામ નીલકંઠ
બી. એ. એલ. એલ. બી.

Mr. Sankalchand Pitamberdas Shah has shown to me his work "Stri Subodh Mala or Samsar Samudrani Nauka." The work is a collection of songs adapted to the use of girls attending schools. The songs are full of salutary advice and useful information. They are in easy and simple language, and in their matter they are such that no one could take exception to anything said therein. The work has been divided into parts intended for each of the six standards and at the end are given songs for use in the Female Training College. The work deserves every encouragement, and in my humble opinion it is worthy of use as a text book in girls' schools and also of use for prizes and libraries,

Ahmedabad	}	Ramanbhai Mahipatram Nilkanth.
10th January		
1907.		

રા. રા. રેવાશંકર અંબારામ ભટ્ટ.

માજી ડેપ્યુટી એન્જીનેયરના ઇન્સ્પેક્ટર.

રા. રા. સાંકળચંદ પીતાંબરદાસ.

હું ઘણી ખુશીથી સરટીફીકેટ આપું છું કે તમારી ગરબાવળીની ચોપડી મેં પેહેલેથી તે છેવટ સુધી વાંચી જોઈ અને તે ઉપરથી મારા જાણવામાં સારી રીતે આવ્યું છે કે તમે કવિતાનું કામ ઉત્તમ રીતે કરી શકો છો, તમારી શબ્દરચના અને :અક્ષરસંગ્રાહ બરોબર રીતે જાળવી શક્યા છો, તે ઉપરથી મને લાગે છે કે તમે કુદરતી કવિ છો, જે તમારો ઉદ્યોગ કવિતામાં જારી રાખશે. તો તમે સારા કવિ થઈ શકશો. મેં વાંચેલી ગરબાવળીની ચોપડી એવી સારી છે કે તે કન્યાશાળાની લાઇબ્રેરી તથા કન્યાઓને ઇનામ આપવા લાયક છે એટલું જ નહિં પણ ભણેલી મોટી ઉમ્મરની બાળાઓને પણ તે વાંચવા લાયક છે. એ ચોપડીનો બોહોબો ફેલાવો થવાને મારી બલામણુ છે. તા. ૨૪ મી ડીસેમ્બર સને ૧૯૦૬.

રેવાશંકર અંબારામ ભટ્ટ.

રા. રા. રમણભાઈ મહીપતરામ નીલકંઠનાં ધર્મપતિ સા.

વીરબાળા વિદ્યાગૌરી બી. એ.

રા. સાંકળચંદ પીતાંબરદાસ શાહની બનાવેલી સ્ત્રી-બોધમાળા નામની ચોપડી મેં વાંચી છે. નાની ઉમરની તેમજ મોટી વયની કન્યાઓને યાદે એમાં ગરબીઓનો સંગ્રહ બનાવેલો છે. સ્ત્રી વર્ગમાં ગરબીઓ ગાતાનો શોખ સાધારણ રીતે જોવામાં આવે છે. તે ગરબીઓ સારી, બોધદાયક અને નીતિમય હોય તો તેની સારી અસર થાય તેમ છે. આ પુસ્તકમાં એવીજ બોધમય ગરબીઓ રચેલી છે કે જેથી બાળાઓને ઉપદેશ મળે અને સુમાર્ગ પ્રાપ્ત કરાય, કોઈપણ ગરબીમાં કાંઈ વાંધા બરેલું નથી. તેથી

સર્વ કન્યાઓ તેનો લાભ લઈ સદ્વ્યવસ્થા કરી શકે તેમ છે. ઉપદેશના વચનો ગદ્યમાં હોય છે તે એક બે વાર વાંચી સુકી દેવાય છે. પરંતુ ગીતના રૂપમાં હોય તો તે હમેશા ગાવામાં આવે અને પ્રસંગ અનુસાર વારંવાર તેનો ઉપયોગ થાય તેથી વિશેષ ફાયદો થવા સંભવ છે. કર્તાનો પ્રયાસ સ્તુત્ય હોઈ ઉત્તેજનને પાત્ર છે. સ્ત્રી કેળવણીને એ પુસ્તકથી લાભ મળે એમ છે. શાળામાં ભણતી કન્યાઓ એ વાંચ તો તેમને સાઈ જ્ઞાન અને નીતિનો ભોધ પ્રાપ્ત થશે.

૪૦-૧૧-૦૬ } સૌ. વિદ્યા રમણભાઈ બી. એ.
અમદાવાદ.

૧. રા. દાકતર સુમંતભાઈ બટુકરામ મહેતાનાં ધર્મપતિ
સૌ. વીરબાળા શારદાગૌરી બી. એ.

૨. રા. સાંકળચંદ્ર પીતાંબરદાસ શાહની રચેલી ગરબા-
વળી “ સ્ત્રી સુબોધમાળા ” પ્રથમથી તે છેલ્લે સુધી મેં
વાંચી જોઈ છે. રા. સાંકળચંદ્રનો પ્રયાસ અતિ ઉત્તમ બ-
ણાય છે. સ્ત્રીવર્ગમાં તેમજ બાળાવર્ગમાં ગરબી ગાવાનો
વિશેષ પ્રચાર છે, તો જે ગરબીઓમાંથી સુશિક્ષણ ગ્રહણ
કરી શકાય એવી હોય તો ઘણો લાભ થાય, અને નીતિ
અને કેળવણીનો પ્રચાર થઈ શકે.

૩. રા. સાંકળચંદ્રની ગરબીઓનો ક્રમ ઘણો યોગ્ય છે. બા-
બક છોકરીઓને તેમજ શીમેલ ટ્રેનિંગ કોલેજમાં ભણતી
છોકરીઓના અભ્યાસને અનુકૂળ છે. તેમજ ગરબીઓની
રચના ઘણી સરળ છે. અને કોઈપણ રીતે વાંચે લેવા
જેવી એકે ગરબી નથી તેથી સર્વ રીતે જોતાં પુસ્તક ક-
ન્યાશાળાઓમાં ટેકસ્ટ બુક તરિકે તેમજ ઘનામ તથા લા-
યબ્રેરીના ઉપયોગમાં લેવા યોગ્ય છે.

વડોદરા રાજ્યની કન્યાશાળામાં ટેકસ્ટ બુક તરીકે આ
પુસ્તક વપરાય તો અંચકારને ઉત્તેજન મળશે, તેમજ કન્યા-
ઓને લાભ થશે. તા. ૧ ફેબ્રુઆરી ૧૯૦૭.

લી. સૌ. શારદા મહેતા. બી. એ.

॥ श्री ॥

સ્ત્રી સુબોધ-માળા.

અથવા

સંસારસમુદ્રની નૌકા.

મંગળાચરણ.

હરિગીત હંદ.

સૌ મંગળોમાં પ્રથમ મંગળ પ્રાર્થના પ્રભુની કરે,
અતિ વિકટ પંથ સુગ્રંથ રચના સાંચતાથી નિસ્તરે;
વાગ્દેવિ^૧ સરસ્વતી ભગવતિ શ્વેતાંબરી આ ભારતી,
હર તિમીર જ્ઞાન પ્રકાશ કર વર મારું દે માતા સતી. ૧
કરે વાણીનો વિલાસ આપો કાવ્ય કૃતિમાં શુભમતી,
ભારત ભૂમિની ભામિની સૌ પુત્રી ગણો હો સન્મતી;
લઘુ ગ્રંથ આ સંસારસિંધુ ઉતરવા નૌકા^૨ સમો;
ભણી આર્ય ગે'નો કુશળ થઇ સંસાર સાજો અનુક્રમો. ૨

દોહરા.

દોષ તણ ગુણ લે ભક્ષા, સજ્જન હંસ સમાન;
નીર તણ જેમ ક્ષિર લે, તેમ કવિતાથી જ્ઞાન. ૧
સજ્જન પ્રસન્ન થઇ કરો, કવિતાનો વિસ્તાર;
અથવા એ ભૂલ માહરી, કરવો વ્યર્થ વિચાર. ૨
જો કવિતામાં ગુણ હશે, સદાચારનો સાર;

૧ વાણીદેવી-સરસ્વતી. ૨ વહાણ.

કલ્પલતા પરે તો થશે, સ્વાભાવિક વિસ્તાર. ૩
કમળ નિપજે જળથકી, જળ ન લહે ગુણ દોષ;
ગાયક સમિરે^૧ સુગંધ લે, કવિને મન સંતોષ. ૪

બાળ વર્ગને માટે.

બાળગીત (પ્રાર્થના.)

આવીછે બાણને માંડવેરે, જાદવ કુળની તે જન.
એ રાગ.

પાય લાગું પ્રભુને સદારે, ના'ની વયની છું બાળ;
ટાળજે મારી આપદારે, પ્રભુ છો પ્રતિપાળ.
હેત ધરી મને પાળજેરે, ના'ની વયની છું બાળ;
કુશળ રાખી દુઃખ ટાળજેરે, પ્રભુ છો પ્રતિપાળ.
સદાયરણુ શુભ આપજેરે, ના'ની વયની છું બાળ;
સુમતિ આપી સુખ ધાપજેરે, પ્રભુ છો પ્રતિપાળ.
સાચા બોલી કરજે મનેરે, ના'ની વયની છું બાળ;
હાથ જોડીને નમું તનેરે, પ્રભુ છો પ્રતિપાળ.
માત પિતા મારાં રહો સુખીરે, ના'ની વયની છું બાળ;
પાળે મને ન કરે દુઃખીરે, પ્રભુ છો પ્રતિપાળ.
વડીલનો વિનય કરાવજેરે, ના'ની વયની છું બાળ;
નીતિના પંથે ચલાવજેરે, પ્રભુ છો પ્રતિપાળ.

પાઠ ૧ લો.

કક્કાવારી.

લીલો લીમડારે, લીલો નાગરવેલનો છાડ-એ રાગ.

ક કલગી થકીરે, ખ ખડિયા ખલથી બાળખાય:

- ગ ગદ્દા થકીરે, ઘ ઘર ઘડાતણો બોલાય. ૧
 સખી મારી હળીમળીરે, નિશાળે જમ્મએ ભલિભાત;
 બણીએ ભાવથીરે, મૂકી આડી અવળી વાત. ૨
 ચ ચકલી થકીરે, છ છતરી દેખી ઓળખાય;
 જ જમરૂપ થકીરે, ઝ ઝભલું ભાળી બોલાય. ૩
 સખી મારી છે ભલીરે, ન કરે કજીયો ને કંકાસ;
 થમને ઠાવકીરે, કરતી ભણવાનો અભ્યાસ. ૪
 ટ ટદું થકીરે, ઠ ઠળિયો દેખી ઓળખાય;
 ડ ડગલા થકીરે, ઢ ઢખ્ખુ જોઈને બોલાય. ૫
 સખી મારી સુધડ છેરે, ન કરે લૂગડાં મેઝાંઝાટ;
 ધૂળમાં નવી રમેરે, નાહી ધોઈ ઓખખી રહે દીન રાત. ૬

પાઠ ૨ જો.

કક્કાવારી.

રાગ ઉપરના.

- જુ કોઈનો નહીરે, ખીજ નામ સાથ બોલાય;
 ત તરવારનોરે, થ થડ દેખીને ઉચરાય. ૧
 સખી મારી થુંકથીરે, અક્ષર માંજે નહીં સુખત;
 ચિતર ન ચિતરેરે, શિલેટમાં લીંટા કુટ ઘાટ. ૨
 દ શુભ દડાતણોરે, ઘ ઘજા જોઈ મન લોભાય;
 ન નળ નગારથીરે, પ પતંગ જોઈ પરખાય. ૩
 સખી મારી નિરમળીરે, સજીથી વેલી ભણવા જાય;
 ઘેરથી નીકળીરે, વાટેઘાટે નહીં રોકાય. ૪
 ફ ફણસ થકીરે, બ બકરીનો મુખ બોલાય;
 લ શુભ ભમરડેરે, મ મગર મરચે ઓળખાય. ૫
 સખી મા બાપનીરે, આશા શિર ધરીએ હમેશ;
 સામું ન બોલીએરે, હઠ ને કલેષ ન કરીએ લેશ. ૬

પાક ૩ જા.

राग धिश्नो.

૨	રથથકી બસોરે, લ લખટા જોઈને બોલાય;	
૧	વ છે વહાણનોરે, શ શકોઈ જોઈ ઓળખાય.	૧
	સખી મારી ભાવથીરે, પ્રભુને ભજીએ વારંવાર;	
૨	સુમતિ આપજ્યોરે, બાળગોપાળતણા પ્રતિપાળ.	૨
	સ સગડી થકીરે, હ હળ દેખી મન હરખાય;	
૩	ધ ધયળ થકીરે, ઈ ઈસ ઈંટ જોઈ ઓળખાય.	૩
	સખી મારી ચતુર છેરે, રાખે ચોપડીની સંભાળ;	
૪	ગંદી નત્રી કરેરે, પાતું ફાડે નહીં ફોધ ફાળ.	૪
	ઉ ઉતરડ તણોરે, ઊ આખો બનતો કે'વાય;	
૫	અ અઘરથકીરે, અક્ષર ચિત્રો જોઈ ઓળખાય.	૫
	સખી મારી સાસરેરે, બણી ગણી ડાહી થઈ જાય;	
૬	સંપી રહે સદારે, જગમાં કીરતિ છત્ર ધરાય.	૬

ધોરણ ૧ લું.

ਪਾਠ ੧ ਦੋ।

આખરે, ખી.

ਅਧਯੋਗੇ ਮਧਯੋਗੇ ਭਾਲੇਰੀ—ਐ ਰਾਗ.

સૌ હળીમળી લેઇએ તાણી બે'ન, સરખી વયની સાહેલો.
ચલી તું ભલી જોણી બાળી બે'ન, ,,
છડીએ વે'લાં પરબાતે બે'ન, ,,
મથ્થુએ પ્રભુને ભલીબાતે બે'ન, ,,

નમીએ માળાપને પ્રીને એ'ન,
 જે ચહાય સદા એક ચિત્તે એ'ન,
 જે દુઃખ વેડી સુખ આપે એ'ન,
 તસ આગા કોણ ઉઠાપે એ'ન,
 વડીલોનો વિનય તે કરીએ એ'ન,
 તસ હિત વચને અનુસરીએ એ'ન,
 દાતશ્ચ કરીએ નિત્ય નાહીએ એ'ન,
 વાજ ઓળાવી તેલ વાહીએ એ'ન.

પાક ૨ જો.

ਅਮਰਿੰਦਰਾਜੀ.

રાગ ઉપરનો.

હક કજીયો રાઠ ન કરીએ બે'ન, સરખી વચની સાહેલી.
હસ્તે મુખ હળીમળી રહીએ બે'ન,
પછી પાઠ નિશાળનો ભણીએ બે'ન,
ભણ્યું પેહેલાનું ફરી ગણીએ બે'ન,
ગણી આંક ને કક્કો ભણીએ બે'ન,
તિથી વાર ને મહીના ગણીએ બે'ન,
નિયમીત વખતે નીત્ય જમીએ બે'ન,
ચિત્ત શાંતિ નિમીત જરી રમીએ બે'ન,
થયો વખત નિશાળે જઈએ બે'ન,
પેન સિલેટ ચોપડી લેઈએ બે'ન,
ગાદી સરળ ને ચોખ્ખી ખાના બે'ન,
જાય નિશાળે ગુણમાળા બે'ન,

પાઠ ૧ લો.

નિશાળનો મહીમા.

પ્રીતળ લોટા જળે ભર્યારે—એ રાગ.

સરખી સમાણી સાહેલીયોરે, નિશાળે બણવાને જાયરે;
 ઓ માડી, બણવા નિશાળે મોકલોરે. ટેક.
 ચોપડીઓ લેઈ હાથમાંરે, મનમાં બહુ મક્કાયરે. ઓ. ૧
 જે'નપણી સાથે હું ગધરે, એકદીન નિશાળમાં'યરે; ઓ.
 નિશાળમાં ગમ્મત ઘણીરે, જોઈ જોઈ મન હરખાયરે. ઓ. ૨
 લીંખ્યાં ગુંખ્યાં રૂડાં આંગણારે, ચિતરેલો ગ્રાફ ચોકરે; ઓ.
 બચમાં રોખ્યા ફૂલ છોડવારે, કેળ ને દ્રાક્ષ અશોકરે. ઓ. ૩
 ગ્યાલેરીયો શી ગોઠવીરે, ટેબલ ખુરશી પાટરે, ઓ.
 ઘડીયાળી ભીંતે શોભતીરે, જેનો ઘડયો રૂડો ઘાટરે. ઓ. ૪
 માયાળુ મે'તાજી બહારે, રાખે પુત્રી સમ હેતરે; ઓ.
 પાઠ બણાવે પ્રીતથીરે, સમજાવે અર્થ સમેતરે. ઓ. ૫

પાઠ ૨ જો.

નિશાળનો મહીમા.

રાગ ઉપરનો.

તાળી લેઈ પુદ્ડી ફરેરે, બાળી બોળી ત્યાંયરે; ઓ.
 કોયલ સમ મીઠા સ્વરેરે, ગરખીયો નીતિની ગાયરે. ઓ. ૧
 પીવરાવે દૂધ પ્રીતથીરે, વે'હે'એ મેવા મીઠાધરે; ઓ.
 પાસ પરીક્ષામાં જે ઠરેરે, ઇનામ દે સુખદાધરે. ઓ. ૨
 ચોળી ચરણા આયણારે, ચોપડિયો રૂમાત્રરે; ઓ.
 જેતું બણતર જેટલુરે, તેને મળે તેવો માલરે. ઓ. ૩
 રંગ જેરંગી રમકડારે, આકૃતિની પેટી માં'યરે; ઓ.
 મોર ચકોર ત્રિદોણીયારે, દેખાડે જે'નોને ત્યાંયરે. ઓ. ૪

એક રમકડું હાથમાં, લેઈ ઝોળખાવે નામરે; ઝો. ૧
 નામ પાટિયાપર લખીરે, અક્ષર જોડાવે તામરે. ઝો. ૫
 વાળાનું એક ચોકડું, તેમાં લખોટાની હારરે; ઝો.
 લીલા પીળા કાળા લાલછેરે, ગણવાને રમવાનો ખા'રરે. ઝો. ૬
 નકશા ભલા ભીંતે ભેરવ્યારે, ચીતરી દેશને પાટરે; ઝો.
 દેખાય છે રણિયામણારે, દરિયા કુંગર નદી ઘાટરે. ઝો. ૭
 ચક્રરમાં ગોળો ફરેરે, ઊઘે ને ચતો થાયરે; ઝો.
 એ ગોળો ભૂ માતનોરે, જોઈ મરું મન હરખાયરે. ઝો. ૮

પાઠ ૩ જો.

નિશાળનો મહીમા.

રાગ ઉપરનો.

રમવાની ઝાઝી મઝારે, ભણતર રમતાં ભણાયરે; ઝો.
 રમ મળે રવિવારનીરે, વળી તે'વારો પગાયરે. ઝો. ૧
 રોજ બપોરે રમ મળેરે, રમવાની અડધો કલાકરે; ઝો.
 ખાવું પીવું ને જોલવુંરે, ભણવું ને ખાવો થાકરે. ઝો. ૨
 મા મને નિશાળે મોકલોરે, ભણવામાં ચોટયું ચિત્તરે; ઝો.
 ધૂળમાં નહીં લોટું હવેરે, જઈશ નિશાળે નિત્યરે. ઝો. ૩
 જે નરનારી ના ભણેરે, મૂર્ખ રહે પશુ જેમરે; ઝો.
 ભણવામાં સુખ છે ધણુરે, સુધરે સંતતિ એમરે. ઝો. ૪
 ભણતાં પડિત નિપજેરે, લખતાં લહીયો થાયરે; ઝો.
 ચાર ચાર ગાંધી ચાલતારે, લાંબો પંથ કપાયરે. ઝો. ૫

ધોરણ ૨ જુ.

ખાજરામજી અને ચંદ્રમા.

જન જનાવરની મળી મેઘાડંબર ગાજે-એ રાગ.

ખાજા રામ રામચંદ્રજી, માને જોળે પધાર્યા;

- ચાંદલિયો લેવા આબથી, હાથ લાંબા પસાર્યા. ૧
- ચાંદો આગ્યો નહીં હાથમાં, ઘણું રોવા લાગ્યા;
સમજ્યા ન કૌશલ્યા માતજ, ચિત્રો આપ્યાં મો' માગ્યાં. ૨
- રડતા ન રહે રામચંદ્રજી, હાથે ચાંદો ખતાવે;
સંજાએ દશરથ સમજ્યા, બાળ ચાંદો મંગાવે. ૩
- ચાંદો આવે કેમ હાથમાં, રામ રહે કેમ પછાંને;
યુક્તિ કરી થાક્યા ઘણા, બાળરાજા ન માને. ૪
- બાળ, રાજ, યોગી, ત્રિયા, હઠ ચાર છે બોટી;
બુદ્ધિબળે લે કેળવી, તો કાંઈ વાત ન મોટી. ૫
- પછી દર્પણ બાળ હાથમાં, આપ્યું બુદ્ધિનિધાને;
ચંદ્રબિંબ જોઈ દરપણે, રામનું મન માને. ૬
- રડતા છાના રહ્યા રામજી, બાળલિંગ ખતાવી;
રાજા પ્રજા રાજ થયા, બાળરાજા મનાવી. ૭

બાળા અને ચંદ્રમા.

ગોકુળ મથુરાંરે વા'લા—એ રાગ.

- મા મને ચાંદોરે વા'લો, દૂધથી ઘોળો અતિ રૂપાળો;
જેમ રૂપાનોરે થાળો, રાત દીપાવે છે રઢિયાળો. મા. ૧
- જઈ આભણીએરે બેડો, તળાવના પાણીમાં પેડો;
જો જળમાંથીરે ઝાલું, હાથ ન આવે ઠાલુંમાલું. મા. ૨
- જ્યાં જ્યાં જાણીયુંરે માડી, ઘાડી ઝાડી કે વનવાડી;
ત્યાં ત્યાં સાથેરે આવે, ચાંદલિયો મુજ મનમાં ભાવે. મા. ૩
- ગુણ ઠંડકનોરે ધરતો, ધરતીપર અજવાળું કરતો;
સૂરજ ભગેરે દા'ડી, સાચું જોઈ શકીએ નહીં માડી. મા. ૪
- તાપ તપાવેરે ભારી, પંથી પંથ વહે દુઃખકારી;
હું તને પુછુંરે માડી, ચાંદો સૂરજ ભગે દા'ડી, મા. ૫
- ૧ છાંનો.

જેજીમાં સૌનેરે સારો, લાગે કોણુ તે માત વિચારો;
હું અણુસમજુરે બાળી, સમજાવે તું માત મયાળી.મા. ૬

ચંદ્ર સૂર્યની લડાઈ. (માનો ઉત્તર.)

રાગ ઉપરનો.

મા કહે સાંભળરે બેટી, સમજુ થાજે ગુણુની પેટી;
ચાંદો સૂરજરે બળિયા, એકદીન બેળા બેઠ જણુ મળિયા.મા. ૧
લડાઈ જગીરે બેઠને, નવાઈ જોવું લાગે સૌને;
પેલો ચાંદોરે બાબે, બડાઈ પોતાની જહુ દાબે. મા. ૨
હું સુખદાતારે સાચો, સૃષ્ટિનો શણુગાર ન કાચો;
તાપે તપિયારે દાંડી, મુજ મુખ જોઈ નિંદ્રા લે ઘાડી.મા. ૩
સૌને શાંતિરે આપું, રાત રચી સંકટ સૌ કાપું;
મુખથી અમૃતરે ઝરતો, દરિયામાં હું બરતી કરતો.મા. ૪
શરદ પુનમનીરે રાતે, પાકે મુક્તાકુળ બલિ બાતે;
ક્રમદ ચક્રોરીરે ચાહે, ચોર જાર મુજથી ડરી જાયે.મા. ૫
સાંભળી સૂરજરે બોલે, ચાંદલિયા તું નહીં મુજ તોલે;
હું સમરથ છુંરે મોટા, જગ પ્રતિપાલક નહીં મુજ જોટા.મા. ૬
તાપ તપાવુંરે ધરણી, પણ વરસાવું વૃષ્ટિ (હું) તરણી;
અનાજ ફળ ફૂલરે કેવા, અદારબાર વનસ્પતિ મેવા.મા. ૭
મુજ પરતાપેરે પાકે, આલમ જીવે નહીં મુજ પાબે;
હું અજવાળુંરે સ્થાપુ, સૌ દીન સરખી રીતે વ્યાપુ.મા. ૮
તું દીન પંદરરે જોગે, પંદર દીન નાસે મુખ મુજે;
પુનમે જોગેરે પૂરો, પડવાથી ક્ષીણ થાય અધૂરો. મા. ૯

લડાઈનું સમાધાન ને માનો બોધ.

એમ વિવાદરે ચડિયા, દેવ ગુર પાસે જઈ અડિયા;
શુદ્ધિ જળમાંરે એવો, તોલ ન આવે જુદરૂપતિ જેવો.એમ.૧

બેઝને આદરે આપી, સમજવ્યા બુદ્ધિબળ સ્થાપી;
 તમે બેઝ સમરથરે સારા, પ્રાણીમાત્રના લોચન પ્યારા. એમ. ૨
 તુમ વિષુ જીવતરે ખાડ, જળ સ્થળમાં સધળે અધાર્;
 સદાય રહેશેરે રાજ, તો ખીલશે કુદરતની બાજ. એમ. ૩
 ચંદ્ર સૂરજછેરે શાખી, ન જીવે તુમ વિષુ આત્મ આખી;
 એમ સમજવ્યારે પ્રીતે, બૃહસ્પતિએ મિત્રની રીતે. એમ. ૪
 સમજ સંપીરે ચાલ્યા, ચંદ્ર સૂરજ નિજ સ્થાને ^૧હાલ્યા;
 મા કહે પુત્રીરે પ્યારી, લડે ન ચંદ્ર સૂરજ કોઈ દારી. ^૨એમ. ૫
 પશુ મેં યુક્તિરે કીધો, તુજને સમજવા સૌ વિધી;
 સ્પષ્ટિ રથનારે ધોરી, ચંદ્ર સૂરજ જગજીવન દોરી. એમ. ૬
 પ્રત્યક્ષ દેવોરે પૂરા, નિજ નિજ ધર્મ બજાવે શૂરા;
 બેઝને ગ્રણુજેરે સારા, આખી આલમને બેઝ પ્યારા. એમ. ૭

ધોરણ ૩ જી.

ભારતમાં ચાલતું વર્ષ અને મહીના.

આધવ માધવને કેહેજો—એ રાગ.

સખી ભારતભૂમિ વર્ષ બજા, ત્રણસેં ચોપન દિવસતણું;
 તેના મહીના બાર ગણ, સખી ભારતભૂમિ માત નમો;
 તનમન ભકિત સ્વદેશ રમો. સખી. એ ટેક. ૧
 કારતક નવિન વરસ નિકટે, માગશર લગનસરા ઉલટે;
 રાત વધે દીન માપ ઘટે. સખી. ૨
 પ્રેસે ટાઢ પડે ઝાઝી, માહામાં ખીલે વનરાજી;
 જાય શિયાળાની આજી. સખી. ૩
 શ્રાવણમાં સજગે હોળી, ચૈતર પરવારે કોળી;
 વૈશાખે આંખા પોળી. સખી. ૪
 જેઠ તપે ભૂતળ ભાગી, ઉન્હાળાના એ ચારી;

અશાઠ વર્ષા વિસ્તારી. સખી. ૫
 શ્રાવણ પુણ્યદાન કાજે, ભાદરવે ગંભીર ગાજે;
 સરાધમાં છાડુ ખાજે. સખી. ૬
 આસો દશરા દીવાળી, જમીએ શેવ ને સુવાળી;
 રમીએ તાળી લેઇ ખાળી. સખી. ૭
 ચોમાસે સૌ વનરાજી. ખીલે કુદરતની ગાજી;
 લીલી સાડી સજે માજી.^૧ સખી. ૮
 દર ત્રીજે વરસે આવે, પુરષોત્તમ મહીનો ભાજે;
 તેમાં પુણ્યદાન થાવે. સખી. ૯

પખવાડીઉં અને પંદર તિથી.

આવો આવો શીવશંકર ભોળા—એ રાગ.

વા'લી બે'નો નિશાળે જઇએ, ભણી ગણી સમજી થઇએ;
 વા'લી બે'નો નિશાળે જઇએ. એ ટેક.
 મહીના બાર વરસ દીનના, બે પખવાડા મહીનાના;
 સુદ ને વદ બે મનમાન્યા. વા'લી. ૧
 અજવાળું સુદ પ્રગટાવે, અંધારૂ વદમાં થાવે;
 કુદરત લીલા બતલાવે. વા'લી. ૨
 પડવે દીન પે'લો જાણો, બીજતણો બીજે માનો;
 ત્રીજે ત્રીજથી દેહેવાણો. વા'લી. ૩
 ચોથ તે ચોથે દીન કહીએ, પંચમ દીન પાંચમ લહીએ;
 છઠ્ઠે દીન છઠ્ઠ નિરવહીએ. વા'લી. ૪
 સાતમો દીન સાતમ દેરો, આઠમો દીન આઠમ ફેરો;
 નામે નવમ દીવસ પ્રેરો. વા'લી. ૫
 દસમો દશમ તણે નામે, અગીઆરસ દીન સુખ પામે;
 બારસ બાર તણે હામે. વા'લી ૬
 તેરસ તેરમે દીન આવે, ચૌદસ ચૌદમે દીન થાવે:

પુનમ ચંદ્ર પૂરો ભાવે. વા'લી. ૭
 પહેલા પંદર અજવાળું, પછીના પંદર અંધારું;
 મહીને મહીને નિત્ય ભાળું. વા'લી. ૮
 બપોે ઘડીતું અજવાળું, બીજથી નિત્ય વધતું ભાળું;
 આખી રાત પુનમ ગાળું. વા'લી. ૯
 પછી બપોે ઘડી અંધારું, વદ એકમથી વધનારું;
 અમાસ આખી અંધારું વા'લી ૧૦

સાત વાર.

પડવેની પણ પ્રીત--એ રાગ.

આદિત્યે રવિવાર સૈયર સંગેરે,
 આજ રગ પડી નિશાળ રમીએ રંગેરે;
 સોમવારે સખીયો થઈને ભેળીરે; ૧
 સૌ ભણવા જાય નિશાળ ગુણની વેલીરે.
 મંગળવારે મેલ મનનો તણએરે,
 સજી વસ્ત્ર સ્વચ્છ ભગવાન ભાવે ભણએરે;
 બુધવારે ખે'ત ખુદ્ધિ આવેરે;
 જો ભણીએ ભણતર ખેશ સદ્ગુણ થાવેરે. ૨
 ગૃહસ્પતિ ગ્રહ દેવનો ગુરૂ બારેરે,
 સૌ લોક ભણે ગુરૂવાર ભેરુપતવારેરે;
 શુક્રવાર દીન સત્ય વાણી ઉચરીએરે,
 ધરે સદાચાર સંસાર પાર ઉતરીએરે. ૩
 શનીધાર શણગાર નીતિનો સજીએરે,
 ભણી ગણી બની હુ'શિયાર કથો તણએરે;
 સાતવાર શુભ સાત ગ્રહના કહીએરે,
 વળી રાહુ કેતુ સુધાંત નવગ્રહ લહીએરે. ૪
 સદ્ગુણીના પોખાર ગ્રહ સૌ સીધારે.
 ગ્રહ વાંકા દુરગુણી શીર દૈવે કીધારે;

સત્ય ક્ષમા દય^૧ દાન ભુષણ સજ્જ્યેરે;
આગસ અભિમાન કુસંપ ધર્ષા તજ્જ્યેરે.

પાઠ ૧ દોઢ.

માતૃ સ્તુતિ.

મામેરૂ મોંધા મુલનું--એ રાગ.

સુખદાતા માતાજી જીવો ધણું,
મારા મનના પૂરે નિત્ય ક્ષડ. માયાજી મારી માતી.
મને દુઃખી દેખી તું દુઃખી થતી,
તારા જેવી ન જગમાં જોડ. માયાજી. ૧
નવ માસ ઉદરમાં^૨ સખી મને,
તને દીધાં મેં દુઃખ અપાર. માયાજી.
સહી વેદના જન્મ આપ્યો મને,
તારો લુલું હું નહીં ઉપકાર. માયાજી. ૨
પગલું માંડતી નહીં પૃથ્વિતળે,
મને ઉપાડી ફરતી હમેશ. માયાજી.
ગાઈ હાસરણં તું હોયોળતી,
દુઃખ આવવા દેતી ન સેશ. માયાજી. ૩
મને બીનેથી સૂકે સુવાડતી,
પોતે બીનામાં સુતી સુખત. માયાજી.
મને વસ્ત્ર રૂડું ઓઢાડતી,
સેજાં ખેંચી તો ઊઘાડી યાત. માયાજી. ૪
જુખી થઈ રોડતો ભર ઊઘથી,
જગી ધવરાવતી તું સુખજી. માયાજી.
વાચા વગરની હું ન બોલી શકું,
ચેતી માંડ્યું આપે અભિમાન. માયાજી. ૫

પાઠ ૧ જો.

માતૃસ્તુતિ.

રાગ ઉપરનો.

મળ મૂત્ર ધ્રુવે મારાં માવડી, મારે માટે ન જમતી મિષ્ટાન.	માયાળુ.
કડવાં ઔષધ ક્વાત ને મૂળિયાં, મારે માટે પીધાં તેં નિદાન.	માય.ળુ. ૧
ઘડી જપવા ન દેતી તને કદા, અન્નાડી હું છેક નાદાન.	માયાળુ.
ખાતાં પીતાં તને પજવું ઘણું, તારો માનું હું શો એશાન. ૧	માયાળુ ૦ ૨
મારા કાલા બોલે ઘણું રીઝતી, મને રીઝવે કહી રૂડી વાત.	માયાળુ ૦
સંસારમાં સ્વાર્થનું સૌ સગું; નીઃસ્વાર્થિ સગી મારી માત.	માયાળુ ૦ ૩
તારો બદલો કદી ન વાળી શકું, સેવું કદ્ય સુધી તારા પાય;	માયાળુ ૦
મામા કાકા ને માશી જીવે ઘણું, સુખ દુઃખમાં નભાવે તું માય.	માયાળુ ૦ ૪
રાત દિવસ ગણે ગુણ માતના, પાર પામે ન કોઈ કવિરાય;	માયાળુ ૦
ઘડયું હૃદય પ્રેમ પૂર માતનું; સ્નેહ સાગરસમ ઉભરાય.	માયાળુ ૦ ૫

ધોરણ ૪ થું.

સીંહ અને જિંદર (ઝિપકારનો બદલો.)

મા પાવાતે ગઢથી ઊતર્યાં-એ રાગ.

એક વૃક્ષ નીચે સૂતો હતો, સુણ બાળારે;
કાઈ ભૂખ્યો સિંહ નિરાશ, સાંભળ બાળારે;
તે નીચે એક દર હતું, સુ. બહુ જિંદરનો ત્યાં વાસ. સાં. ૧
સિંહના શરીર ઉપર ઘણા, સુ. જિંદરગ આવે જાય; સાં.
વનરાજ્ય મન ધારતો, સુ. શું રંકને હેડે થાય. સાં. ૨
પણ બહુ ઢોડાઢોડથી, સુ. કાપ્યો તે વનનો રાય; સાં.
એક જિંદર પકડ્યો તદા, સુ. તસ મારવા જેવો જાય. સાં. ૩
જિંદર ખોલ્યો કરગરી, સુ. મને માફ કરો મારાજ; સાં.
હવે ફરીથી નહીં કફ, સુ. તમે જિતમ છો વનરાજ. સાં. ૪
દયા ધરી દિલ છોડીયો, સુ. કહે જિંદર સાંભજો દાદ; સાં.
હું બદલો વાળીશ ખરો, સુ. સેવકને કરજો યાદ. સાં. ૫
સિંહ હશ્યો તું શું કરીશ, સુ. જિંદરગ મુજ ઝિપકાર; સાં.
અવસરે સેવા આદર્શ, સુ. કહી ગયો કરી નમસ્કાર. સાં. ૬
પારધીની જાળે કદા, સુ. સપડાયો સિંહ ચક્રાર; સાં.
જિંદર આવ્યો તે સમે, સુ. કાપ્યો તે જાળનો દોર. સાં. ૭
છૂટ્યો તે વન કેશરી, સુ. માન્યો જિંદર ઝિપકાર; સાં.
હું હસતો તુજને હતો, સુ. તું રંક ક્ષુદ્ર અવતાર. સાં. ૮
પણ એ ભૂલ છે માહરી, સુ. કરવો નહીં ગર્વ લગાર. સાં.
કરણીથી આજખાય છે, સુ. નાના મોટા નરનાર. સાં. ૯

ઘેલો બાદશાહ ને સૂર્ય ઝિપરની ચઢાઈ.

વા'લે અમૃત પાઇ ઉછેર્યાં વા'લાજીએ-એ રાગ.

એક નવરંગ પુરીમાં અક્ષત્યાજ્યાં રાજરે,

- તસ હજુર ખુશામતખોર લાલખાં લાગરે;
 રાજમે'લથી પૂર્વ દિશાએ કચેરી શા'નીરે,
 જતાં આવતાં સૂર્યનો તાપ પડે તોફાનીરે. ૧
- લાલખાંને પૂછ્યું શાહે સૂરજ આણુ ન માનેરે,
 હજુ જયરો રહ્યો છે શત્રુ જીતવો છાનેરે;
 કહે લાલખાં બંદેનિવાજ પકડી મંગાવોરે,
 એનો બાર છે શો અહીં કેદ કરીને લાવોરે, ૨
- પછી સ્વારથિલાલ પ્રધાનને શાહે તેડાવ્યોરે,
 કહે શાહ ચઢાઇ કરી સૂરજ અહીં લાવોરે;
 કહે મંત્રી સૂરજ અશમાન રહ્યા છે છાનેરે,
 યુદ્ધ કરવા તેની સાથ જવું અસમાનેરે. ૩
- આકાશે જવાનાં યંત્ર મળે છે વિલાતેરે,
 એક લાખ રૂપૈયા આપો તો લાવીએ ખાંતેરે;
 શાહે લાખ રૂપૈયા આપ્યા મંત્રીને હાથેરે,
 પરવરિયો મંત્રી લશ્કરલાવની સાથેરે. ૪
- કેટલાએક દીન ફરી મંત્રી પાછો આવ્યોરે,
 કહે શાહને સૂરજ જીતીને બાંધી લાવ્યોરે;
 પશ્ચિમ દિશ હોજના પાણીમાં પેઠો લાજરે;
 પ્રતિબિંબ જળે જોઇ શાહ થયો બહુ રાજરે. ૫
- મંત્રીને કર્યો શિક્ષપાવ સાખાશી દીધીરે,
 પૂર્વ બાજુથી પશ્ચિમ બાજુ કચેરી કીધીરે;
 જવું આવવું પશ્ચિમ તરફ શાહને થાવેરે,
 તેથી સૂર્યનો તડકો શાહ ઉપર નવી આવેરે. ૬
- એવા અક્ષલખાજખાં સૂર્ય જિત્યા મન માનેરે,
 ગૂરખ માથે નહીં હોય શીંગડાં નિદાનેરે;
 બગિચાથી બાથ ભીડે તો ખતાં ખાકેરે,
 મૂળ નાંખીએ સૂરજ સામી તે આંખોમાં આવેરે. ૭

શિયાળ અને બગલો.

કેશી સૈયર જેનો કંથડો—એ રાગ.

મસ્કરી કરતાં પારકારે, લાજ પોતાની જાય;

પસ્તાવો પૂરો પામીએ, જીવ જોખમ થાય.

મસ્કરી કરીએ ન પારકી. એ ટેક. ૧

વિહંગમુર નગરી વિશેરે, પશુ પંખીનો વાસ;

શિયાળ ને બગલો રમે, નિલ કરી સહવાસ. મસ્કરી. ૨

શિયાળીએ બગ નોતયોરે, ઘેર જમવાને ખાસ;

છાછર થાળે પીરશી, ખીર જમવાને તાસ. મસ્કરી. ૩

બગલાની લાંબી ચાંચથીરે, ખીર આવે ન મુખ;

શિયાળિયો ચાટી ગયો, ભાગી બગની ન મુખ. મસ્કરી. ૪

શિયાળિયો હસીને કહેરે, મુણો બગલાજી વાત;

આજ રસોઈ કેવી થઈ, કહો સ્વાદ નિરાંત. મસ્કરી. ૫

બગલો ચતુર મન ચેતીયોરે, થઈ મસ્કરી આજ;

કાવકો થઈને બોલીઓ, બલી રસવતી રાજ. મસ્કરી. ૬

કાલ પંચારો આપણેરે, ઘેર જમવાને રાજ;

બક્તિ કઈ બલી ભાતથી, રાખું આપની લાજ. મસ્કરી. ૭

શિયાળ જમવાને ગયોરે, પછી બગલાને ઘેર;

શિરોહીમાં ખીર પીરશી, જમો શિયાળ લે'ર. મસ્કરી. ૮

શિરોહીનું મુખ સાંકડુરે, મુખ મોઢું શિયાળ;

ખાવાને ફાંફા માર્યા ઘણા, પણ ફાવ્યો ન તાલ. મસ્કરી. ૯

ચાંચ ઘાલી બગ ખાઈ ગયોરે, બોલ્યો મસ્કરી બોલ;

સ્વાદ રસોઈનો શિયાળજી, કેવો આવ્યો છે થોલ. મસ્કરી. ૧૦

શિયાળ સમજીને બોલીયોરે, કાલ જેવો છે તાજ;

વેપ બજાવ્યો વિશેષ તે', મારો વાંક છે લાલ. મસ્કરી. ૧૧

મસ્કરી મે' કાલે કરીરે, કરી બમણી તે' આજ;

મસ્કરી કોઈની નહીં કઈ, મળી શિક્ષા સદાજ. મસ્કરી. ૧૨

પાઠ ૧ લો.

ગરવી ગુજરાત.

મા તું પાવાની પટરાણી કે કાળી—એ રાગ.

ગરવી શ્રી ગુજરાત સુખત માત રણિયામણીરે લોલ,
 ભારત ભૂમિની દુઝણી ગાય સદાય સોહામણીરે લોલ;
 ધરણી રતણી ^૩ભાલ વિશાળ તિલક રૂપે રતીરે લોલ,
 કુદરતની કિડાનો બાગ અથાગ લોલાવતીરે લોલ. ગ. ૧
 પાકે કાચું સોનું રસાળ ભૂમિ ધાન્યે ભરીરે લોલ,
 શાળી રશાળી મગ મઠ ચોળા ઘજા ને બાજરીરે લોલ;
 ચણા જવાર તુવર ઝાલર જવ બાંટી બાવટોરે લોલ,
 ફળદ્રુપ પ્રાંત રસાળનો રોખો જગમાં વાવટોરે લોલ. ગ. ૨
 તલ સરશવ અગશી એરંડી કસુંબી ધાવડીરે લોલ,
 પાકે અશીચુ તમાકુ કપાશ ગળીને શેલડીરે લોલ;
 વનરાજીની શોભા ^૪નંદનવન શોભા ખરીરે લોલ,
 સપ્તિના શણુગાર રૂપે તું માતા ગુર્જરીરે લોલ. ગ. ૩
 આસોપાલવ વડ પીંપળ આંબા ને આમલીરે લોલ,
 મહુડા લીમડા શમડા રાયણ બોરડીયો ભલીરે લોલ;
 દત્તાદિક વિધ વિધ તરૂ દામ દામ બેઘ મન રમેરે લોલ,
 વિનયથી પદ્મ નમે તેમ તરૂવરદ્રજભારે નમેરેલોલ. ગ. ૪
 કદળી દાદમડી શિતાદળી નારંગી વડીરે લોલ,
 અંજીર શેતુર પપનસ મેવા દ્રાક્ષ બદામડીરે લોલ;
 ચંપો ચંબેલી ગુલ જાસુદ મોગર માલતીરે લોલ,
 જાંઘળ જુઘ કમળ કેતકી ફૂલની વાડી ફાલતીરે લોલ. ગ. ૫

પાઠ ૨ જો.
ગરવી ગુજરાત.
રાગ ઉપરનો.

રાજનગર શુભ અમદાવાદ ભરત ભુપણ ખરૂંરે લોલ,
કળા કુશળ હુતર વે'પારથી આખાદી ભરૂંરે લોલ;
કાપડ સુતરની મીસોનો હુતર છે ધણારે લોલ.
ઉઘોગી ધિમાન શ્રીમાન જયો વસ્તીતણારે લોલ. ગ. ૧
સુરત ભરૂંર વડોદર પંચમાહાલ શોભે ધણારે લોલ,
ખેડા ખંભાયત પ્રાચિન પાટણની નહીં મળારે લોલ;
૨થી સ્થળ વીસનગર મેસાણા આદિક છે ભલાંરે લોલ,
છંડર પાલણપુર રાધનપુર ને રાજપીપળારે લોલ. ગ. ૨
રાજ્યસ્થાન કાઠીયાવાડ તણાં બહુ શોભતાંરે લોલ,
ભાવનગર જુનાગઢ જામનગર મન લોભતાંરે લોલ;
છત્તાદિક બહુ નગર પુર ને ગામ ધણાં મળીરે લોલ,
ગુર્જર ભૂમિની ઘટના થઈતે કોઈન શકે કળીરે લોલ. ગ. ૩
મહી તાપી નર્મદ સાબર આદે નદી નિર્મળીરે લોલ,
અર્બુદ શેત્રુંજય ગિરનારાદિક પર્વત વળીરે લોલ;
મશરૂં ને કિનખાપ કિનારી મુગટા રેશમીરે લોલ,
સાડી ધરચોળાંદિક કારીગરી નહીં અહીં સમીરે લોલ. ગ. ૪
એવી રશાળી યશાળી પુનિત છે આ ગુર્જર ભૂમિરે લોલ,
આળસ ધર્યા તણ અભિમાન થજે સૌ ઉઘમીરે લોલ;
જન્મભૂમિ માતા ગુજરાતતણા ગુણ શા ભણુંરે લોલ,
સાંકળચંદ્ર સ્વદેશભક્ત નરનાર જીવો ધણુંરે લોલ. ગ. ૫

ગરબો.

બાળવિનંતી.

સર્વે સખિયોને શીખ દઉંરે—એ રાગ.
અનીનીતિ શિક્ષણ દો બહુરે અગે બાળા જયરીએ,

૧ બુદ્ધિધવાન. ૨ સિદ્ધપુર. ૩ રમના.

વ્યવહારિક નૈતિક સ્થિતીરે આર્ય બધુ ઉદ્ધરીએ;

સત્ય ક્ષમા સદાચારથીરે સંસાર સુધરીએ,

આ સંસાર સમુદ્રમાંરે સુખ ભરતી ભરીએ.

દમયંતી સીતા સતીરે લોલ, પુર્વે ભણેલી સૌ હતીરે લોલ;

નીતિ કેળવણી ભણી ભણીરે લોલ, કીર્તિ કરી જેણે ઉગ-
ણીરે લોલ;

અમણુ મૂર્ખ માતાની સંતતિ મૂર્ખ પરંપરાંરે લોલ;

માત હોય વિદ્વાન પ્રજા તો થાય ધૂરંધરાંરે લોલ,

પુત્રી માતાસગ સદ્ગુણીરે લો, સદ્ગુણી સાસુની વહુ ગુણીરે લો.

સાંદી સરળ સખ્ય નિર્મળીરે લો, ભણી ગણી થાશે ભલીરે લો.

દેશની ઉન્નતિ કોમની ચઢતી સ્ત્રી શિક્ષણુ વિષેરે લોલ.

ધિરવીર બગ બુદ્ધિ નિધાન પ્રજા પ્રાકૃમી થશેરે લોલ.

સ્ત્રી શિક્ષણુના પ્રભાવે, દેશમાં સુધારા થાવે;

કુધારા કુસંપ જાવે, ઉદમી પ્રજા બનાવે.

સ્ત્રીનીતિશિક્ષણુ ઘો ભલુંરે, અમે બાળા હયરીએ.

ધોરણ પ મું.

આર્ય અબળાનો પોકાર.

સુંદર શામળીયા નામ જપીશ-એ રાગ.

આર્ય વિદ્યા બિધરો, સુણી અબળા પોકાર; સ્વદેશી સાચ કરો,

સ્ત્રીશિક્ષણુ ઘો સાર. આર્ય. એ ટેક.

સ્ત્રી કેળવણી છે સુખદાઈ, જેમાં દેશની ચડતી સમાઈ;

ભવિષ્ય સંતતિ સૂધરે ભાઈ, અમણુ મૂર્ખ નારી દુઃખદાઈ;

જ્ઞાન સકલ શણગાર. આર્ય વિદ્યા ૦ ૧

માત ભણેલી પુત્રી ભણાવે, સાસુના ગુણ વહુમાં આવે;

જ્ઞાનચક્ષુ અંતર પ્રગટાવે, જ્ઞાની સ્ત્રી રહે સરળ સ્વભાવે;

વિદ્યા ગુણ ભંડાર. આર્ય વિદ્યા ૦ ૨

દમયંતી સીતા ૧પંચાણી, ૨આહી આદિક સતી મયાણી;
વિદ્યા કેળવણી નીતિ પાળી, ભરતભૂતી કીરતિ અજવાળી;

કેળવણી નીતિ સાર. આર્ય વિદ્યા ૦ ૩

દેશ પ્રજા ૩દ્રોહી માહા પાપે, સ્ત્રીકેળવણીની જડ કાપે;

પણ એ કેળવણી પરતાપે, રણ કીરતિ વીર બાળા સ્થાપે;

જ્ઞાન પરમ આધાર. આર્ય વિદ્યા ૦ ૪

પંડિત નરને સ્ત્રી અજ્ઞાની, મળતી ૪પાંતી ન હોય મજાની;

ધરસંસારનો રથ તોફાની, એક પૈડે ફરતાં હોય હાની;

સદ્ગુણી જોડી શ્રીકાર. આર્ય વિદ્યા ૦ ૫

સોમાં કોઈ એક કલટા ૫કામી, ન ગણે કેળવણીની ખામી;

નીચ સંગતથી થાય હરામી, નીતિ વિના કેળવણી નકામી;

સદાચાર સુખકાર. આર્ય વિદ્યા ૦ ૬

રામ બિંમ્મ મા'વીર મુઝાળા, વીર પુત્રો પ્રસવે વીરબાળા;

ધરનો રતંબ ખરો ગુણ માળા, સ્ત્રી વિણ ધર સમથાનની શાખા;

સ્ત્રીબુધણ સંસાર. આર્ય વિદ્યા ૦ ૭

પ્રેમની પેટી કોમળવેલી, સુખ દુઃખમાં પતિની સ્ત્રી બેલી;

મતિની એમાં થઈ સતી પે'લી, પ્રેમદા એવી પ્રેમમાં ઘેલી;

સ્ત્રી વિણ દુઃખી સંસાર. આર્ય વિદ્યા ૦ ૮

અનાચાર સ્ત્રીમાં જે દેખો, આર્ય તમારી એ ભૂલ પેખો;

અબણ મૂર્ખ રાખી શું લેખો, ધર્મ કર્મ આચાર ન દેખો;

એ અજ્ઞાન વિકાર. આર્ય વિદ્યા ૦ ૯

નિર્લેજ અંજલિ તૃપી શરમાતી, લમ સમે ભુંડાં ગીત ગાતી;

નારી નહીં તે ભુંડણી જાતી, કામણ દુમણમાં ભટકાતી;

મૂર્ખ અબણ જે નાર. આર્ય વિદ્યા ૦ ૧૦

બાળલગ્ન ને વૃદ્ધ વિવાહે, વાળ્યો દાટ દેશમાં દાહે;

૧ દ્રૌપદી. ૨ સરસ્વતી. ૩ વૈરી. ૪. જોડ. ૫ અગિયારી

અભણુ સ્ત્રિઓ ચાલે એ રાહે, સુધરેલી કુચાલ ન ચાહે;
 બાળ લગ્ન ધિક્કાર. આર્ય વિધા. ૧૧
 આર્ય ટેક અખગાનો રાખે, કેળવણી ઘો અભણુ ન રાખે;
 સાંકળચંદ ફળ મીઠાં ચાખે, દેશભક્ત વીરપુત્રો પાકે;
 સ્ત્રી શિક્ષણ સુખકાર. આર્ય વિધા. ૧૨

સાચું બોલવા વિશે.

મહીનુ મુલ બતાવ-એ રાગ.

સાચું બોલ સદાય, બાળા ગુણ મણિમાળા. ટેસાચું. ૧
 સાચાનો વિશ્વાસ કરે સૌ, સાચે મુજશ ગવાય,
 સાચે રાચે શ્રી જગદિશ્વર, સાચાને સુખ થાય;
 સત્યથી અગ્નિ પાણી. સાચું. ૧

અત્યથી બરતલૂમિ પંકાણી, સૌમાં શ્રેષ્ઠ ગણાય,
 તસુ પુત્રી વીરબાળા આપણુ, જુઠું ન વદીએ કદાય;
 જે કદી સંકટ આવે. સાચું. ૨

સાચાને સૌ પાસે રાખે, જુઠાથી દૂર જાય,
 જુઠો વાત વાતમાં ભુઠો, કોઈ ન લે તસ છાંય;
 જ્યાં ત્યાં અપજશ પામે. સાચું. ૩

સાગર જે મરમદા મૂકે, અંદર સુરજ ચૂક થાય,
 જીવ જાય તો જવા દેઇએ, સત્ય ન તણએ કદાય;
 સત્યમેવ જય અંતે. સાચું. ૪

રાજ તણ ચંડાળતણે શ્વેર, રહ્યા હરિશ્ચંદ્ર રાય;
 દુઃખ સહ્યાં પણુ સત્ય તજ્યું નહિ, રાસનો જયજય થાય;
 સત્યવાદી જે મવાયા. સાચું. ૫

બીજા યુધિષ્ઠિર રામરાજનું, સત્ય જગત પંકાય,
 પ્રાણ તજે પણુ સત્ય ન ચૂકે, સત્ય અટંકી એ રાય;
 અનર રહ્યા દુનિયામાં. સાચું. ૬

સીતા દમયંતી પંચાળી, જમમાં સતિયો ગવાય,
પ્રાણાંતક સંકટ બહુ વેઠ્યાં, તનયું ન મૃત્યુ કદાય;
કીરતિ રહી જગ ગાણ. સાયુ. ૭

વાતવાતમાં જુક વધાથી, આવરદા ક્ષય થાય,
બાળા જુક તણ ગુણમાળા, સાયુ વદજો સદાય;
સત્યની છાપ છપાશે. સાયુ. ૮

ઉપવનનું વર્ણન.

શી ખીલી આજ તાણ, વનરાણ. એ ટેક.

કોયલ ટોકે સહકાર, માલતિ મધુકર ઝંકાર;
આ ઉપવન રહ્યું ગાણ. વનરાણ. ૧

ખળખળ સરિતા વહે નીર, પસરે સુગંધી અમીર;
શી કુદરતની બાણ. વનરાણ. ૨

કીર હંસ મોરના શોર, બગ તેતર કાક અકોર;
છે ઝાઝા ચકવાણ. વનરાણ. ૩

સસલાં ને શિયાળ કોડ, હરણાંની દોડદોડ;
હુકક વાનર કરતાણ. વનરાણ. ૪

કુસમિત કેસુડાં પૂત્ર, બહુ બે'કે વિકસીત શુભ,
આ દાદમડી તાણ. વનરાણ. ૫

માલતી મોગર ગુલબાસ, જામ કેતકી ચંપક વાસ;
દીલ દેખી હોય રાણ. વનરાણ. ૬

શા કમળ રચ્યાં કિરતાર, જાસુદ અંબેલી શ્રીકાર;
પસરો ખુશબો ઝાઝી. વનરાણ. ૭

નારંગી ફનસ અંજીર, વળી દ્રાક્ષ બદામ પંખજીર;
શી પપનસ પતરાણ. વનરાણ. ૮

આ વૃક્ષ વિંટાણી વેલ, આ કોમળ સુંદર કેળ;
શું કલ્પલતા લાણ. વનરાણ. ૯

(૨૪)

દેશવર્ણને યથાર્થ ન્યાય આપનાર ન્યાયમૂર્તિ

મહારાજધિરાજ
શ્રી સયાજીરાવ ગાયકવાડ સરકાર.

રાજગીત.

પારશુના નૃપ નથી તુજ મે.'લે ઐરાગ.
મહીપતિ ગાયકવાડ રાજનીતિ નિપુણ સયાજીરાવ,

મળ્યું લઘુ વયમાં મોટું રાજ, મરેઠા માંરાગ્નધિરાજ;
ગોત્ર ભાર્ગવવંશી માંરાજ, પુરુષ મૂળ થયા પીલાછરાવ.

મહીપતિ. ૧

કળા કૌશલ્ય નીતિ ભંડાર, શાસ્ત્ર સાહિત્ય રાંગીત વિચાર,
ભણ્યા ભાષાના ભેદ અપાર, કર્યો દેળવણીનો પગરદાવ.

મહીપતિ. ૨

અઠારસેં પંચોતેર સાલ, તખ્ત બેઠા માંરાગ્ન બાળ;
સ્વતંત્ર થયા એકાશી સાલ, મંત્રી પદ સર.ગી. માધવર.વ.

મહીપતિ. ૩

પ્રવિણ સહવિદ્યા શીખી થાય, યોગ્ય દે દેળવણી ને ન્યાય;
જગતમાં કીરતિછત્ર ધરાય, વિષુવંતર ન્યાય ઝૂર્તિ મહારાવ.

મહીપતિ. ૪

અઠિશ સરકારે બહિસ દીધ, યોગ્ય ઇલકાઓ હાતમ તીધ;
કર્યા સાર્વજનિક કામ પ્રસિદ્ધ, ગુણી યુવરાજ ફતેસીહરાવ.

મહીપતિ. ૫

રાજમાં કર્યા સુધારા કામ, સુધાર્યા ન્સ્તા પૂલ તમામ;
કર્યા હાઈઝકુલ કોલેજનાં ધામ, વળી હોસપિટલ બાગ ને

વાવ. મહીપતિ. ૬

કર્યો રાહદારી વેરો માફ, રાય ને રંક નેક ઇનસાફ;
રાજમાં શાંતિ સલાહ સાફ, પ્રજાપર પુત્ર પુત્રીસમ ભાવ.

મહીપતિ. ૭

યુરોપે મુસાફરી બહુ કીધ, ભેટ માંરાણીજીથી લીધ;
હુત્તર નિજ દેશ કર્યા પરસીધ, કર્યા શુભ કલાબતન મા-

હારાવ. મહીપતિ. ૮

સ્વર્ગપુરી વીરપુર સાક્ષાત, રાજધાની જગમાં પ્રખ્યાત;
ઠડી પાંટણ સિદ્ધપુર વિખ્યાત, દારિકાં હિંદુ તીર્થ પ્રભાવ.

મહીપતિ. ૯

પ્રજા ને રથાનિક^૧ રાજ સંબંધ, રાજ ધોરણના બાંધ્યા બંધ;
રમ્યા પોલીસ લશ્કરી પ્રબંધ, ચલાવે રામરાજ માહારાવ.
મહીપતિ. ૧૦

લક્ષ કેળવણીપર બહુ દીધ, વર્ગ પ્રાથમિકને જિયો કીધ;
ફરજ કેળવણી કરી પ્રસિદ્ધ, જિઘાડે શાળા ત્રીશ દર સાલ.
મહીપતિ. ૧૧

૨૬૫૬ જિતેજન શાળા કીધ, અન્નક્ષેત્રો બહુ બાંધી દીધ;
બહુ સ્ત્રીશિક્ષણ કર્યું પ્રસિદ્ધ, પ્રકાર્યો દેશભક્તિમાં ભાવ.
મહીપતિ. ૧૨

બાળવિમાહનો કરવા નાશ, કર્યો શુભ રાહાવટ આકટ પ્રકાશ;
પ્રજાની સ્થિતિ સુધરવા ખાસ, કર્યો સંસાર સુધારો સાવ.^૩
મહીપતિ. ૧૩

સરસ્વતિ વસે મુખાંબુજ માંલ્ય, કરકમળમાં શ્રી^૪ વસે સદાય;
કીર્તિ કોપી દેશાંતર જાય, રાવમાં સૌ ગુણનો સંભાવ.
મહીપતિ. ૧૪

બધા ગુણ કવિતામાં ન સમાય, લખ્યા મેં અલ્પ મતિ
મહિમાય, રાજગુણ ભક્ત સાંકળવંદ ગાય, ચિરંજય રહો
સયાજીરાવ. મહીપતિ. ૧૫

પાઠ ૧ લો.

સંસ્થાન શોભા.

ગાડી આવી ગુજરાત અગનકેરી—ઐ રાગ.
સુણો સજ્જન સૌ નરનાર, શોભા સંસ્થાનની સારી,
કરે મહીપતિ રાજ શ્રીકાર, શોભા સંસ્થાનની સારી;
ધરે પૂર્ણ પ્રજાપર પ્યાર, શોભા સંસ્થાનની સારી. ૨૬.
સાખી.

કુચ્છરાજના મહીપતિ, ખેંગારજી મા'રાવ;

ધવળ કીર્તિશશિ વંશમાં, રાવ જાડેજ શાંત સ્વભાવ. શોભા. ૧

ખ્રિષ્ટિશ રાજથી મેળવ્યું, સતર તોપનું માન;
પ્રજાપાળ રૂડા રાજવી, વિદ્વાન ને યુદ્ધિનિધાન. શોભા. ૨

ભાઈ કેળવણી મેળવી, દે કેળવણી દાન;
સાર્વજનિક ઉપકારમાં, કોડ ખરચ્યા રૂપૈયા નિદાન. શોભા. ૩

નિજ માતાના નામથી, સંસ્કૃત શાળા કીધ;
મળી ભેટ નિજ લક્ષમાં, તે સ્ત્રી શિક્ષણમાં દીધ. શોભા. ૪

ધન્ય પિતા પ્રાગમદ્ભી, પરાપકારી સ્વભાવ;
કુળદીપક ખેંગારજી, રૂડા સવાઈબાહાદુર મહારાવ. શોભા. ૫

જુનાગઢના રાજમાં, રસુલખાનજી નવાજ,
બાદશાહ હુમાયુથી, મળ્યો બાબીસાહેબનો ખીતજી. શોભા. ૬

મહુમ મોજતખાનજી, હતા ધણ ઉદાર;
સાર્વજનિક કામો કર્યાં, કર્યાં કેળવણીનો પ્રચાર. શોભા. ૭

નવાખ સાહેબ હાલના, પરાપકારી ઉદાર;
આશ્રય દે વિદ્વાનને, જેની રાજનીતિ છે શ્રીકાર. શોભા. ૮

નવાનગરના જામશ્રી, બા'દુર રણજીતશીંગ;
ચંદ્ર વંશમાં નિર્મળા, રૂડા જાડેજ રજપુત રંગ. શોભા. ૯

મહુમ જામ ચિલાજીએ, બાંધ્યો રાજપ્રબંધ;
સાર્વજનિક કામો કર્યાં, રાજનીતિ કેળવણી સખંધ. શોભા. ૧૦

તે કુળદીપક હાલના, જામ મણા વિદ્વાન;
પ્રજા પુત્રસમ પાળીને, મેળવશે તે મોટું માન. શોભા. ૧૧

પાઠ ૨ જો.

સંસ્થાન શોભા.

મન માને નહીં સો ફેરા સમજવું તોય શું થાયે-એ રાગ,
સુથ સાહેલી રાજ્યસ્થાન મળી અખળા દુઃખ ટાળશે;

૧ રાજનીતિ.

સૌ રાજવિયો સ્ત્રીનીતિશિક્ષણ દેઈ પ્રજાને પાળશે;
જે ભાવનગરના મા'રાજ, શ્રી ભાવસંગજી ગુણ ઝાઝા;
છે સૂર્યવંશી ગોહલ રાજ. સુણ. ૧

તસ તાત તખતસીંહજી ખ્યાતા, પુણ્યાત્મા નીતિનિપુણ દાતા;
મહારાજ ખીતાખ પંકાતા. સુણ. ૨

કોલેજ મકાન કર્યું મોટું, જે રાજકોટમાં હતું છોટું;
ખાંધ્યો નદીનો પુત્ર પુણ્ય મોટું. સુણ. ૩

ખાહેશ ચપળ છે મા'રાજ, કંગવણી નીતિનિપુણ રાજ;
નિજ તાતસમા ગુણ છે ઝાઝા. સુણ. ૪

નિજ પ્રજા પુત્ર માફક પાળો, વિદ્વાનોને આશ્રય આલો;
શ્રી ભાવસંગજી સુખ મા'લો. સુણ. ૫

હવે ધ્રાંગધરાને યાદ કરો, રાજસાહબ ઝાલાને સમરો;
સૂર્યવંશી અજીતસીંહ સીંહ ખરો. સુણ. ૬

તસ વડીલ માનસીંહજી રાજ, ઇલકાખ મળ્યા મો'ટા તાજ;
કર્યા રાજસુધારા અતિ ઝાઝા. સુણ. ૭

વિદ્વાન ધણા છો મા'રાજ, રાજકર્તામાં ઊત્તમ રાજ;
કવિજનના નવીન ભોજરાજ. સુણ. ૮

સ્વસ્થાન મોરખીમાં ખ્યાતા, વાઘજી ઠાકોરસાહેબ દાતા;
શશિવંશ જાડેજ પ્રખ્યાતા. સુણ. ૯

નિજ તાત રવોજી મા'રાજ, હુત્રર ખેતી કીધાં તાજ;
વળી રૈયતની રાખી ^૧માઝા. સુણ. ૧૦

વાઘજી મા'રાજ ઉપગારી, રૈયત દુષ્કાળ વિશે તાસી;
સાર્વજનિક કામ કર્યાં ભારી. સુણ. ૧૧

પેતે શુભ કંગવણી લીધી, રૈયતને તે વે'હ્યી દીધી;
સ્ત્રી કંગવણી કરી પરસીધી. સુણ. ૧૨

પરદુઃખમંજવ^૨ વિક્રમ જેવા, વિદ્વાનોને આશ્રય દેવા;
ધણું છવો ઊત્તમ નર એવા. સુણ. ૧૩

પાઠ ૩ જો.

સંસ્થાન શોભા.

પીતળ લોટા જળે ભર્યારે—એ રાગ.

ગોંડળના રૂડા રાજવીરે, ભગવતસીંહજી નામરે;

સાહેલી. શોભા સુણો સંસ્થાનવીરે. ટેક.

ઠાકોરસાહેબ શોભતારે, જાડેજ વંશમાં ^૧તાજરે. સાહેલી. ૧

ફેલો યુનિવરસિટીતણારે, વિદ્વાનને ગુણવાનરે; સાહેલી.

પુલ બાગ રરતા કર્યારે, શાળા કેળવણી મકાનરે. સાહેલી. ૨

ધર્મશાળા આપધશળારે, કીધાં સાર્વજનિક કામરે; સાહેલી.

માફ કર્યા વેરા બધારે, દાનમાં ભોજ ઉપનામરે. સાહેલી, ૩

કદર કરી પ્રજાએ કર્યુરે, આવલું રાજનું તામરે. સાહેલી.

આશ્રય દે વિદ્વાનનેરે, રાખ્યું અપિચળ નામરે. સાહેલી. ૪

વાંકાનેરના રાજવીરે, અમરસીંહજી રાજરે; સાહેલી.

રાજસાહેબ ઝાલા વંશનારે, ન્યાયનિપુણ મા'રાજરે. સાહેલી. ૫

તખ્ત પધારી તે સમેરે, દેશમાં હતો દુકાળરે; સાહેલી.

ધૈર્ય ધરી પાળી પ્રજાને, સૌની લીધી સંભાળરે. સાહેલી. ૬

રાજકાજ ધનસાધનારે, જાતે કરે સૌ કામરે; સાહેલી,

જાંચી કેળવણી પામીનેરે, આપે પ્રજાને તમામરે. સાહેલી. ૭

પાલીતાણામાં શોભતોરે, શેત્રુંજી સ્વર્ગ સમાનરે; સાહેલી.

તિરથ તે જૈનધર્મનુંરે, જાંચા દેવળ અસમાનરે. ^૨ સાહેલી. ૮

ગોહલ વંશના રાજવીરે, માનસીંહજી સુખણરે. સાહેલી.

સ્વર્ગવાસ થયો તેમનોરે, હતા પ્રિયેકી વિદ્વાનરે. સાહેલી. ૯

બાળકુંબર છે તેમનારે, વરતાવી તેમની આણરે; સાહેલી.

ખિટિશ રાજ્ય વહિવટ કરેરે, ઓગન સાહેબ સુખણરે. સાહેલી. ૧૦

ઘોળના શ્રી હરીસીંહજીરે, જાડેજ રજપુત રાજરે. સાહેલી.

ઠાકોરસાહેબ છે વડારે, કીધાં સાર્વજનિક કાજરે. સાહેલી. ૧૧

પાઠ ૪ થો.
સંસ્થાન શોભા.
રાગ ઉપરનો.

લીંબડીના રાજા રાજવીરે, જસવતસીંહજી નામરે; સા.
ઝાલા વંશમાં ઝગમગેરે, ઠાકોરશ્રી ગુણગ્રામરે. સા. ૧
કૌંસીલના મેખ્ખર થયારે, આપ્યું શ્રી સરકારે માનરે; સા.
૧૬૬૫ વિવેકી વિદ્વાનછેરે, દીધું દુકાળમાં દાનરે, સા. ૨
સ્વપર પ્રજા બીડ કંદ્યારે, જીવતી રાખી તમામરે; સા.
ઉત્તમ રાજવિયો વિશેરે, છાપી છાપ રાખ્યું નામરે. સા. ૩
સાર્વજનિક કામો કર્યારે, દીધાં કેળવણીનાં દાનરે; સા.
આશ્રય દેવિ પંડિતનેરે, આપી કરે સન્માનરે. સા. ૪
લાખાજીરાજ રાજકોઠનારે, નાની ઊમર છે તાસરે; સા.
ઠાકોર જાડેજા વંશનારે, કરે કોલેજમાં અભ્યાસરે. સા. ૫
બ્રિટિશરાજ વહિવટ કરેરે, રાજતંત્રની રીતરે; સા.
રાજનીતિથી રાખતારે, બાળરાજ પર પ્રીતરે. સા. ૬
બાલસીંહજી રાજવીરે, વઢવાણના ઝાલા રાજરે; સા.
ઠાકોરસાહેબ અત્યારે, સાર્વજનિક કરે કાજરે. સા. ૭
મહુમ દાજીરાજજીરે, પ્યારા પ્રજાના ભૂપાળરે; સા.
પ્રીતિ પ્રજાની મેળવેરે, તેવા બાલસીંહજી હાલરે. સા. ૮
રાણાજી પોરબંદર તણારે, ભાવસીંહજી ભૂપાળરે; સા.
જેષ્ટ જેઠવા વંશમાંરે, કુળદીપક પ્રજાપાળરે. સા. ૯
રાજતંત્ર ચાલે બહુરે, ન્યાય નીતિ બરપૂરરે; સા.
સાર્વજનિક કામો કરીરે, આપે કેળવણીનું તૂરરે. સા. ૧૦

પાઠ ૫ મો.

સંસ્થાન શોભા.

ડરમાં તું દીલ સાથ, છાકરા—એ રાગ.
શેભે રાજસ્થાન, બરતમાં શેભે રાજસ્થાન;

રાજવિયો ગુણવાન, ભરતમાં શોભે રાજસ્થાન.

પાલણપુરદીવાનશ્રી રાજે, શ્રી શેરમહમદખાનજી છાને,
પઠાણ લોહાણીમાં ગાને, બિદાર દીલ દીવાનશ્રી આને.

દે કુળવણી દાન. ભરતમાં. એ ટેક. ૧

રાજ નવાબરાધનપુરગામે, શ્રી મહમદશેરખાનજી નામે;
બાળ નવાબ કુળવણી પામે, બ્રિટિશરાજના છે વિશ્રામે.

છે શુભ રાજસ્થાન. ભરતમાં. ૨

ઈડરમાં રાઠોડ મા'રાજ, કેશરીસીંહજીના ગુણ ઝાઝા;
સાર્વજનિક કામો કરી તાજ, જ્ઞાનદાન આપે માહરાજ.

છે પોતે વિદ્વાન. ભરતમાં. ૩

રાજપીંપળે ગોહલ ગાને, મુખ્ય શેહેરનાંદોદ દિવાને;
છત્રસીંહજી રાજ છાને, છે વિદ્વાન નરેશર આને.

લેશ નહીં અભિમાન. ભરતમાં. ૪

છાટાભિદેપુરમાં વિખ્યાતા, ચોહાણ રાજ છે પ્રખ્યાતા;
શ્વેતસીંહજી છે લઘુરાજ, વિદ્યાબ્યાસ કરે મહારાજ.

વહિવટ બ્રિટિશ વખાણ. ભરતમાં. ૫

પાઠ ૬ ઠો.

સંસ્થાન શોભા.

પુનમચાંદની આ શી ખીલી અહીંરે—એ રાગ.

હડા રાજવિયો રાજે છે આ દેશમાંરે,

દીવાન નવાબ બાબી રઢિયાળા રજપૂત;

મોટા શહેનશાહના રાજછત્રમાં છાજતારે. ટેક.

સાખી.

બારીયાના રાજવી, માનસીંહ ચોહાણ;

સાર્વજનિક કામો કર્યા, કર્યું માફ રાહદાણ.

રાજનીતિથી શ્રી સરકાર પ્રસન્ન થયા ધણારે,

ઘીધી માફ ખંડણી બારીયાની જાણ.

મોટા. ૧

હુણાવાડાના બલા, સોલંકી માહારાજ;
 વખતસીંહુ રાજવી, કુશળ રાજને કાજ;
 રાજનીતિથી રાજ થઈ સરકારે આપીયોરે,
 રૂડો નાઈટ કમાન્ડરનો ધલકાળ સદાજ. મોટા. ૨
 વાડાસીનોરના વડા, જમીઅતખાન નવાખ;
 ખાખી લઘુવય રાજ્યા, લે કેળવણી બાબ.
 વહિવટ બ્રિટિશ રાજની દેખરેખ નીચે બસોરે;
 ચાલે રાજનીતિ પરમાણે સઘળા ખાખ. મોટા. ૩
 સુંથ જોરાવરસંગજ, રાજકુળ પરમાર;
 ખાજરાજ તરફે કરે, વહિવટ શ્રી સરકાર.
 નવાખ જાફરઅલીખાનજ શ્રી ખંભાતનારે;
 મુગલ વંશના રાજ કરેછે ત્યાં નામદાર. મોટા. ૪
 રાણા મોહનદેવજ, ધરમપુર મા'રાજ;
 સૂર્યવંશ સીસોદીયા, કદર કવિની ત્યાંજ.
 કેળવણીને સાર્વજનિક કામે કીધાં ધણારે;
 પશુવધ અટકાવી કર્યું અમર નામ મા'રાજ. મોટા. ૫
 હવે વાંસદાના બાણ, સોલંકી મા'રાજ;
 દીર્ઘદષ્ટિ વિદ્વાન છે, પ્રતાપસીંહુ આજ.
 દુકાળનું દુઃખ દળવા અનાજ ઘાસ દીધાં ધણારે,
 આઠસેં માણસને પ્રતિદીન દે વસ્ત્ર અનાજ. મોટા. ૬
 મેંસુલ માફ કર્યું ધણું, સ્થાપ્યાં આશ્રયસ્થાન;
 રોંગી અશક્ત અનાથને, આપ્યાં જીવીતદાન.
 ઠોર તગાવી આપી રૈયત રાખી જીવતીરે,
 રામરાજ સમ રોપ્યો કીર્તિસ્તંભ નિદાન. મોટા. ૭
 સીદી નવાખ સચીનના, રાજ કરે મતિમાન;
 નજફઅલીખાં સો બલુ, કેળવણીનું દાન.
 શ્રી સંસ્થાનની શોભા અલ્પમાત્ર મેં ઉચ્ચરીરે,
 સાંકળચંદ્ર કહે રહો અવિચળ રાજસ્થાન. મોટા. ૮

ધોરણ ૬ હું.

ચક્રવર્તિ મહારાજાધિરાજ રાજધર્મમૂર્તિ

સાતમા એડવર્ડ શહેનશાહ.
રાજગીત.

હરિગીત છંદ.

અનુઆગિ આજે દીપમાળી હિંદમાં આનંદ છે,
શહેનશાહ રાજ્યભિષેકથી ખુશમાં સકળજન વંદ છે;
દરબાર-દિલ્લીમાં ભયો સુલતાન રાજ સમાજમાં,
એડવર્ડ શહેનશાહ સાતમા ચિરકાળ જીવે રાજ્યમાં. ૧
સન ઓગસ્ટીસે ત્રણ જાન્યુઆરિ પેહેલી જાણીએ,
એડવર્ડ બાદશાહી તખ્ત બેસા હિંદ શહેનશાહ માનીએ;
ભાં હિંદ પ્રતિનીધિ લોડ કરઝન શુભ ક્રિયાના કાળમાં. એડ. ૨
માહારાણીજી વિક્ટોરીયાની પ્રજાપર પૂરણ દયા,

દોઢાયુ દીર્ઘ સ્વરાજ પાળી સ્વર્ગવાસી જે થયાં;
 તસ પુત્ર એડવડ પુણ્યશાળી લાયકી સામ્રાજ્યમાં. એડ. ૩
 તે રાજમાતા રાણીજનાં અભય વચનો પાળજે,
 હિંદી પ્રગ્નને પુત્ર પુત્રી સમ સદા સંભાળજે;
 રાજ થશે પ્રભુ રાજ વધશે તેજ વધશે તાજમાં. એડ. ૪
 છે વફાદારી રાજ્યભક્તિ હિંદની રૈયત વિશે,
 વળિ કંપવૃક્ષ સમાન હિંદુસ્તાન જગમાં રસકસે;
 તે વૃક્ષ કાયમ રાખી ફળલ્યોવૃદ્ધિ પામે રાજ્યમાં. એડ. ૫
 જુલમી લુટારા રાજ્યથી આ દેશ પૂર્વે રાંકડો,
 ઈંગ્રેજ રાજ્ય પ્રતાપ નેકી ન્યાયથી છે ફાંકડો;
 જ્યાં વાઘ બકરી એક અરે જળ પીએ સુખ સાજમાં.
 એડ. ૬

હુત્તર કળા વિદ્યા વધો વેહેપાર દુનિયાંનો વળો,
 આબાદ રહો રાજ પ્રજા વળિ રાજ્ય વૈરી ભય ટળો;
 પ્રભુ રાખ્ય એનો અમલ અવિચળ હિંદરાજ સુકાજમાં. એડ. ૭
 સૌ ભુપતિના ભુપતિ એ ચક્રવર્તી નરપતી,
 મતિમાં અહરપતી રૂપ રતિપતિ શ્રીપતી વૈભવ અતી;
 જળ મુદ્ધિ નીધિ સંતતિ વધો યશ્ન રહો એક અવાજમાં.
 એડ. ૮

સશિસમ કળા શાંતિ સુધારા રાજમાં પ્રતિદીન વધો,
 રવિસમ તપો તસ તેજ રાજપ્રતાપ જગ વ્યાપો બધો;
 શુભ છંદ સાંકળચંદ કહે એડવડ રહો સુખસાજમાં. એડ. ૯

શિયળોપદેશ ગર્ભિત ગરબો.

ધુનમચાંદની ખીલી શુ' અહીં પુરીરે—એ રાગ.

બાળા ગુણમણીમાળા નિર્મળ શિવવ્રત પાળીએરે,
 નીતિમાર્ગ વહી અજવાળો ઉભય સુકળ;
 ભે'ની શિયળ સુભુષણ સજીએ આ સંસારમાંરે.

સતીને પતિ વિણ પારકો, બ્રાત તાત અનુકૂળ;
 સ્વપ્ને અવર ન ચિંતવે, જાણે વાગ્યું શૂળ.
 ગુણવંતી ગોરી નવિ ચૂકે પતિવ્રત ધર્મથીરે;
 જે કુટિલા પરધર ભટકે તસ માથે ધૂળ. જે'ની. ૧
 પ્રેમ સહિત પરપુરૂષથી, હસી નવ કરીએ વાત;
 અસુર સવારે એકલાં, જામ્યે નહીં એકાંત.
 નટવીટ પરનર સાથે નયનો નયન ન જોડીએરે,
 લાજ સહિત આધું ઝોઢી સંચરીએ વાટ. જે'ની. ૨
 સદાચાર નવ ચૂકીએ, સુખદુઃખ પડે અપાર;
 જતાં પ્રાણ પરવશ થતાં, તજે ન શિયળ શ્રીકાર.
 ચંચળ ચાલે ચાલી તાળી હાથ ન આલીએરે;
 ખોટી બુદ્ધિ આજસ ખાધ કરો ન વિકાર. જે'ની. ૩
 વિષયબુદ્ધિથી અવરની, ગ્રહો ન વસ્તુ હાથ;
 ગારૂ ઠારૂ નારથી, પ્રીત ન કરીએ સાથ.
 રતિપતિ રૂપ સમો પરપુરૂષ નજર નહીં ભાળીએરે;
 હોય કરપો પણ ગણીએ પ્રભુસમ નિજ નાથ. જે'ની. ૪
 સીતા દમયંતી સતી, દ્રૌપદી ગુણ ભંડાર;
 પ્રાણાંતક સંકટ સહી. રાખ્યું શિયળ શ્રીકાર.
 કનક પીતળની થાય પરિક્ષા સરસ કસોટીએરે;
 ફણીધર ફૂલમાળ પાવક જળ શિયળે ધાર. જે'ની. ૫
 માતપિતા સમ જાણીએ, સાસુ સસરા જેઠ;
 નણુંદ દેરાણી જેઠાણીનો, કરો વિનય દુઃખ વેઠ.
 કલેષ ન કરીએ ધીરજ ધરીએ વિપત વિષે ધણીરે;
 પરનિંદા તજીએ ભજીએ પ્રભુ સારી પેઠ. જે'ની. ૬
 સ્ત્રીનીતિશિક્ષણ આપજે, આર્ય બંધુ સુખદાય;
 નિજ તનુજને મોકલો, ભણવા શાળા માંદ.
 ભવિષ્ય સંતતિ સુધરે સ્ત્રી કેળવણીથી ભલીરે;
 આશિર્વાદ વહે શુભ સાંકળચંદ સદાય. જે'ની. ૭

સતીની પતિ ઉપરની કંકુપત્રિકા. લીલાવતીએ લખી એકદયોરે—એ રાગ.

- સીતાજીએ કંકુપત્રિકારે, રઘુપતિપર લખી ખાસ;
પ્રાણજીવન વેલા આવજોરે, રહો લગ્નતણા એક માસ;
વાલમ વેલા આવજો, પ્રભુ દર્શનની હું પિપાસ. વાલમ. ૧
- સ્વયંવર મંડપ રચ્યારે, જનક પિતાએ મુગ કાજ;
ભૂમંડળના જૂપતિરે, બહુ મળશે નાના માંડા રાજ.
વાલમ. સુણી સદ્ગુણ કીધા મેં રતાજ. વાલમ. ૨
- સદ્ગુણ મૂર્તિ આપનીરે, હૃદય રમી રહી રાજ;
સુખ દુઃખ દિરતારે ધણુરે, તમ હાથે સારશે કાજ.
વાલમ. મારી રાખશે ઇશ્વર લાજ. વાલમ. ૩
- મોહન પ્રાણ આધારહોરે, મુજ હંયાના હાર;
ખાત તાત ગણું અવરમેરે, પતિ સતીનો શુભ શણુગાર.
વાલમ. મારા પ્રાણતણા આધાર. વાલમ. ૪
- પ્રિય પતિ દંપતી પર્મનેરે, જન્યોજોજી બરડર;
હું પણ કાંઈક જાણું ખરીરે, જેથી સુખ મળશે ભરપૂર.
વાલમ. માતા નયનના છો તમે નર. વાલમ. ૫
- સરિતા શોભે જગ થકીરે, પતિથી પ્યારી તેમ;
નાથ વિનાની જોઈડીરે, વાલા લુણ વિના અન્ન જેમ.
વાલમ. પ્રિય સાગો દંપતી પ્રેમ વાલમ. ૬
- આજ્ઞા પાળીયા આપનીરે, પ્રભુ સમ રાખીશ પ્રીત;
માત તાત સાચુ સસરાનેરે, ગણી રાખીશ રૂઢી રીત.
વાલમ. વળી નણુંદથી રહીશ વિનીત. વાલમ. ૭
- સંસાર સાગો સત્યથીરે, અજ્ઞાનીશ ચતુરસુજ્જશુ;
નીતિનિપુણ તમે છો વડારે, તુમ પગલે ચાલીશ પ્રાણ.
વાલમ. કરી વિનયથી વચન પ્રમાણ. વાલમ. ૮

શું ઝાઝું લખું સાલ્યારે, તમે છો ચતુરસુખણુ;
 થોડેથી ઘણું માનજેરે, વેગે વે'લા પધારજો પ્રાણુ.
 વાત્રમ. ધરું માથે આપની આણુ. વાલમ. ૯
 સતીનો આ કાગળ ભણોરે, લગ્ન પ્રસંગે ગથાય;
 ભૂંડાં ફટાણાં ખે'નો તજેરે, માત તાત જાત ન લખાય.
 સુણો સૌ સુંદરી, જેથી કીરતિછત્ર ધરાય. સુણો. ૧૦

પતિનો પ્રત્યુત્તર.

રાગ ઉપરનો.

પત્ર સતીનો વાંચીનેરે, આનંદ અંગ અપાર;
 રઘુપતિ સીતાને લખેરે, પ્રીતિ નીતિથી લેખ ઉદાર.
 ધિરજ. ધરો સુંદરી. વે'લો આવીશ હું નિરધાર. ધિરજ. ૧
 વાણી તમારી વિવેકનીરે, વાંચીને નિશ્ચય થાય;
 ગુણવંતી ગોરી મળીરે, મને આનંદ અંગ ન માય.
 ધિરજ. આપણુ જનમારો સુખમાં જાય. ધિરજ. ૨
 આ સંસાર મમુદ્રમાંરે, સુખ દુઃખ ભરતી ને ઓટ;
 સંપત્તિ જે દંપતી રહેરે, તેને લાગે ન તોફાની ઓટ.
 ધિરજ. હોય કજ્ઞેડું તો દુઃખ પોહ. ધિરજ. ૩
 વિવેક વા'ણુ ચલાવશુંરે, સંસાર સિંધુની માંભ;
 મલ્ય ક્ષમા શઠ રોપશુંરે, રશિલ પવને સ્થાન પોહોચાય.
 ધિરજ. તુમ સરખી સુકાનીની સા'ય. ધિરજ. ૪
 એક પૈડે રથ ના ફરેરે, તાળી પડે ન એક હાથ;
 દંપતી સરખાં સજ્જેડીરે, બોજો થાય સંસારનો સાથ.
 ધિરજ. હોય સદ્ગુણી નારી ને નાથ. ધિરજ. ૫
 ચોરીમાં અગ્નિશાખે કરેરે, વર વધુ કોલ કરાર;
 કરપિડન જુગતે કરીરે, કરે દંપતી ધર્મ સ્વીકાર.
 ધિરજ. નહીં પાળે તેને ધિક્કાર. ધિરજ. ૬

સાચો પ્રેમ પાળીશ સદારે, પતિનૃત ધરી ધર્મ;
 અરધું અંગ છો ભામનીરે, ગણે દાસી લેને ધણી શર્મ.
 ધિરજ. એ તો નિર્લજ નક્કનાં કર્મ. ધિરજ. ૭
 પ્રેમપત્ર બેઉ વાંચીનેરે, ધરશે સાચો જે પ્રેમ;
 દંપતી સુખીયાં તે થશેરે, થશે રાજ જગતપતિ એમ.
 સુણો સૌ દંપતી, ગુંથે સાંકળચંદ્ર અંથ જેમ. સુણો. ૮

પરનિંદા તજવા વિશે. રાગ કાફી. હારી, તાલ દીપચંદી.

તજો પરનિંદા નકારી. (૨) ટેક.

પરનિંદા કરીએ નહીં બાળા, નિંદા નરકની બારી,
 પર અપવાદ ઉચરતાં નિજ સુખ, લાજે થાય ખુવારી;
 ન કરીએ ચાડી નદારો. તજો. ૧

દુંખર બળતો દેખે દુનિયાં, પગની લાલ નિવારી,
 સરશવ સમ પરછિદ્ર પારખે, આપ છિદ્રને વિસારી;
 ન છિદ્ર જીવે ગુણ ધારી. તજો. ૨

ચાયણી કણુ ન ગ્રહે પણ સૂપડું, બે ગુણુ વસ્તુ સ્વિકારી,
 ચાયણી સમ છીદ્રપેટા ન થઇએ, લેઇએ ગુણુ અવધારી;
 દોષ પર દીલ ન વિચારી. તજો. ૩

પર કુચલીમાં કાળ ગુમાવે, નિંદાખોર નકારી,
 અભણુ મૂર્ખ ચણુતર ચણી બાધું, બગવે પરધર દારી;
 કરે નહીં નિંદા સુ નારો. તજો. ૪

અદેખાઈ ન કરવા વિશે.

લલના નહીં થાય લગાર. કામણુ મંત્ર કસે --એ રાગ

સુણુ બાળા ગુણુ બંડાર, ઈર્ષ્યા પરહરીએ;
 શુભ સદાચાર શણુગાર, સદ્ગુણુના ધરીએ. ટેક.

પરસુખ દેખી ઈર્ષ્યા ધરતાં, સુખ ન મળે પરિતાપરે;
 વસંતમાં ખીલે વનરાજી, બળે જવાસો આપ. ઈર્ષ્યા. ૧

પરવૈભવ જોઈ રાજ થઈએ, આવે સંપતિ એમરે;
 ચંદ્રોદય જોઈ ચક્રાર પંખી, રાજ રહે મન જેમ. ધર્ષા. ૨
 વે'ર જે'ર ને ખાર ન કરીએ, સુખદુઃખ ભાગ્યાનુસારે;
 શોક તણું બાળકપર ધરીએ. પ્રજા પ્રમાણે પ્યાર. ધર્ષા. ૩
 પર દુરાધ પરપ્રજા જોઈને, રહીએ રાજ બાળારે;
 રાજ થઈ પ્રજા વૈભવસંતતિ, આપે મંગળમાળા. ધર્ષા. ૪
 કદી અદેખા નરનારીનો, ન કરે કોઈ વિસવાસરે;
 ખાતાં પીતાં મિત્રવર્ગમાં, રાખે નહીં કોઈ પાસ. ધર્ષા. ૫
 મોટાઈ તે મોટું મન જાણો, હલકે મન હલકાધરે;
 મદ્દ મત્સર ધર્ષા કરવાથી, પામે બહુ લઘુતાઈ. ધર્ષા. ૬
 એમ જાણી ગુણવંતી જે'નો, ધર્ષા અવગુણ વરજોરે;
 સંત તણી પેરે પર સુખ બાળી, તનમનમાં સુખ ધરજો.
 ધર્ષા. ૭

ગરબી ૧ લી.

સાસરે જતી દીકરીને માની શિખામણ.

વા'લે અમૃત પાઘ ઉછર્યાં—એ રાગ.

સાસરીએ સિધાવતી પુત્રીને નિજ માડીરે,
 સજ્જગાર સજાવીને શિખામણ દે સારીરે;
 ભરી જોજો નવાં ફળે તિલક કર્યું માએ ^૧ભાણેરે,
 નીર નયન ભરી મા સન્મુખ પુત્રી નિહાળેરે. ૧
 મા-માડી !! હું જજાંછું વેણ વદી તે પરાણેરે,
 પ્રેમબંધન માતનું છુટે ન જગદીશ જાણેરે;
 પ્યારી પુત્રી થઈ ગગળી માતાએ નિહાળીરે,
 માનું હૈયું ભરાણું હૃદય ચાંપી નિજ બાળીરે. ૨
 પછી માતાએ પુત્રીને મધુર વચનથી બોલાવીરે,
 બેટા બેદ ન કરીએ હર્ષ વેળા સે વધાવીરે;
 સુખે સાસરીએ જા વેહેલી તેડાવીશ કા'વીરે,

દુઃખ આણીશ નહીં તારી સાસુ છે સરળ સ્વભાવીરે. ૩
 તારા ભાગ્યે મળી તુજ સાસુ સાધવી જેવીરે,
 માયાળુ દયાળુની જોડી નથી જગ એવીરે;
 તને દેખીને હર્ષધેલી તે બનેછે બિચારીરે,
 પ્રેમ ધરજે તું મુજસમ સાસુને માતા ધારીરે. ૪

ગરબી ૨ જી.

ભ્રમરા પેહુલો વધાવો મારે આવીયો—એ રાગ.

માતા હેત ધરીને પુત્રીને કહે,
 તારાં સાસરિયાં ઉપર પ્રીતી આણુરે;
 સાસરીએ શાણી સંપીને રે'જે મારી દીકરી.એ ટેક.
 મેં તો જન્મ આપીને પાળી પ્રેમથી,
 હવે માલિક છે સાસુ તારી જાણુરે. સાસરીએ. ૧
 તારી માતા સાચી તું ગણુજે સાસુને,
 તારું સુખ દુઃખ છે સહ તેને હાથરે; સાસરીએ.
 ભોક્ષો સાસુની નિંદા ખોટી કરે,
 પણ તે પુત્રીસમ વરતે વહુની સાથરે. સાસરીએ. ૨
 દીકરી તાળી પડે ન એક હાથથી,
 જો વહુ વાંકી તો સાસુ વાંકી થાયરે; સાસરીએ.
 વા'લી મેલું ન મન કરીએ કદા,
 કરીએ સાસુનો વિનય સદાયરે. સાસરીએ. ૩
 મીઠાં વેણુથી કારજ સંપન્ને,
 કડવાં વચનથી બગડે તે કાજરે. સાસરીએ.
 દીકરી વિનય વિવેકથી પામીએ,
 રૂઝાં વાંછીત કાજને રાજરે. સાસરીએ. ૪
 સામા માણુસનું દીલ દુખાવીએ,
 તો દુઃખ ઉપજે આપણને જેમરે; સાસરીએ.
 તારી સાસુને માતા કરી બોલાવજે,
 ધરજે પિતા સમ સસરા ઉપર પ્રેમરે. સાસરીએ. ૫

ગરબી ૩ જી.

મા પાવા તે ગઢથી ઉતર્યા મા'કાળીરે—એ રાગ.

સાસરે લાજ વધારજે, મુજ બાળારે;

રહીને મરજદા માંછ; વા'લી બાળારે. એ ટેક.

સકળ ફરજ તું બજાવજે, મુ. રે'જે તું સાદી સદાય. વા. ૧

વસ્ત્ર ધરેણું નવનવાં, મુ. હઠ કરી માગીશ ન લગાર; વા.

બોજન બાણે જે મજે, મુ. જમજે રૂચીસમ મિત આહાર. વા. ૨

વાસણકુસણ માંજજે, મુ. બટકીશ નહીં શેરી પંથ; વા.

આજસરાખીશ નહીં કદા, મુ. બણજે નીતિધર્મના ગ્રંથ. વા. ૩

સૂતાં ઊઠતાં સમરજે, મુ. ભાવે બજજે ભગવાન; વા.

ધરધધો નિયમીત કરી, મુ. મેજવજે મોટું માન. વા. ૪

ધરનાં બાળ રમાડજે, મુ. હાલરડાં ગાઈ હસાડ; વા.

વાર તીથી મહીના બલા, મુ. તું શીખવી ધરજે લાડ. વા. ૫

વિવિધ રમતથી રમાડજે, મુ. જ્યાં લગી જતજે સૌ બાળ; વા.

જાંઘ આવે તો જાંઘાડજે, મુ. રોવરાવીશ નહીં કોઈકાળ. વા. ૬

બાજક ગંધા જોઈને, મુ. ધરી છોછ ન તેને છાંડ; વા.

ધમકાવીશ નહીં તેમને, મુ. વળો કરીશ ન માર પછાડ. વા. ૭

ઊજળાં વસ્ત્ર ધરાવજે, મુ. નિત્ય નવરાવજે જરૂર; વા.

ચોખ્ખાઈ ભુષણ દેહતું, મુ. જે રોગહરણ રસપૂર. વા. ૮

મીઠા બોલથી તેમનાં, મુ. તું કરજે પૂરા કોડ; વા.

પશુ બાલકને પણ ગમે, મુ. ઉત્તમ ગુણ સ્વભાવ જોડ. વા. ૯

ગરબી ૪ થી.

અમે ઈશ્વર માગીએ એટલું—એ રાગ.

ખે'ની વે'લી પ્રભાતમાં ઊઠજે,

ધર વાળીને કરજે શ્રીધર; સુજશ લેજે સાસરે. ટેક.

લીંપી ઝુંપીને આંગણું રાખજે,

લાં પૂરજે સ્વસ્તિક સાર.

સુજશ. ૧

જ્યાં ચોખ્ખાઈ ત્યાં લક્ષ્મી વસે,	સુજશ.
ચિત્ત ચોખ્ખું ચોખ્ખાઈથી થાય;	
ધર વાળી ઝાડીને ચોખ્ખું રાખજે,	સુજશ. ૨
જીવ જંતુ ન આવી ભરાય.	
જળ સિંચજે ફૂલના છોડને,	સુજશ.
ઉછેરોને કરજે બાગ;	
જેથી ધરમાં સુગંધ રહે સદા,	સુજશ. ૩
દેખી બિપજે સરવતે રાગ.	
તેનો ફાલ આવે ઝૂલ વીણુજે,	સુજશ.
તેનો ગુંથજે નૌતમ હાર;	
ત્રદ્ધા રાખીને કુમકુમ ચાંદલો,	સુજશ. ૪
વાલી કરજે કપાળમાં સાર.	
ઝીણું ટપકાં દીલાં ન કરીશ કદા,	સુજશ.
કર મધ્યમ ચાંદ કપાળ;	
વાળ સાદા માથાના તું ઓળજે,	સુજશ. ૫
વાંકે અંગોડે આવે આળ.	
છાપ હલકી પડે સૌ લોકમાં,	સુજશ.
એવા કરીએ ન બે'ની કુઠંગ;	
લોકો સદ્ગુણીમાં ગણના કરે,	સુજશ. ૬
એમ હાંકીએ અંગોપાંગ.	
ખોટો ડોળ ન કરીશ તું દીકરી,	સુજશ.
સાદી રે'જે તું સબ્ય સમાજ.	
બે'ની ઉભય સુકુળ અજવાળજે,	સુજશ. ૭
સાસરિયાં પીયરિયાંની લાજ.	
લોભ સદ્ગુણનો તું રાખજે,	સુજશ.
નવ લોભ ધરેણનો રાખ્ય;	
શણુગાર સ્ત્રીનો પતિ આગના,	સુજશ. ૮
પતિ સેવા મીઠા મેવા આપ્ય.	

શાક ભાજી અથાણાં ને રાષ્ટતાં,	સુજશ.
ભાતભાતના શુભ પકવાન;	
પાકશાસ્ત્ર પ્રમાણે રસોઈ કરી,	સુજશ. ૯
મેળવળે તું મોટું માન.	
પરવારી રસોઈના કામથી,	સુજશ.
ઝભઝાં કાંચળી શીવળે બેશ;	
ક્ષણ નવરી ન બેસે સુલક્ષણી,	સુજશ. ૧૦
કદી ભૂલે ન એ ઉપદેશ.	
નાના બાળક પાસે બેસાડીને,	સુજશ.
કે'ળે રમુજી શીખામણની વાત;	
દેશભક્ત ને પ્રાકમી પુરૂષની,	સુજશ. ૧૧
છોકરાને શીખવળે ધાત.	
કથા સતીયોની છોકરીઓ કને,	સુજશ.
મીઠી વાણીથી બોલળે બેશ;	
જોડી કાઢેલી વે'મ્મી વાતો કદા,	સુજશ. ૧૨
કરી જાપજીવીશ નહીં કલેષ.	
ભૂત પ્રેત પિશાચની વારતા.	સુજશ.
કદી બીકણુ કરીશ ન બાળ;	
નીર છાંડી પીએ ક્ષીર હંસલો,	સુજશ. ૧૩
તેમ નીતિનો સાર સંભાળ.	

ઝરબી પ મી.

સાંભળજો સજ્જન નર નારી—એ રાગ.

સતીને પતી વીણુ દેવ ન સાચો, આદુ નિયામાં બીજોજરે;
 દ્રઢ મન ભાવના એવી રાખી, દંપતી પ્રેમરસ પીજ્યો.
 પુત્રી પનોતીજરે, સ્ત્રીનો પતિ શણગાર, પુત્રી.
 સાચો દંપતી પ્યાર. પુત્રી પનોતીજરે. એ ટેક. ૧
 લગ્નને 'વજની બેડી માને, અણુસમજી કાઢ ઠાલોજરે:

૧ ઈંદ્રનું હથિયાર.

સમજીને મન ઝરો સુધાનો; સાચો પ્રેમરસ પ્યાલો. પુત્રી. ૨
 લમ્બવિધી વેળા પતિ સ્ત્રીને, બોધ રૂડો જે આપેજીરે;
 સતિયોને તે પ્રાણથી વાલો, સમરણ સ્થાનમાં સ્થાપે. પુત્રી. ૩
 માન સહીત તે બોધને ગોખી, મઢાવજે તું માથેજીરે;
 લમ્બની ફરજતણા મહામંત્રો; લમ્બ સમે કહ્યા નાથે. પુત્રી. ૪
 લોક કરે ગરબડ તે વેળા, મંત્રનું મહાત્મ ન ધારેજીરે;
 સુણવાની દરકાર ન રાખે; અરથ ન કોઈ વિચારે. પુત્રી. ૫
 પવિત્ર મંત્ર બણે જે બ્રાહ્મણ, તે પણ સમજે ન પૂરાજીરે;
 તો વરકન્યાને સમજવા, ખંત કરે કોણ શરા. પુત્રી. ૬
 પણ તે મંત્રનો અર્થ હું જાણું, તે તુજને સંભળાવુંજીરે;
 સંસારે તે સુખકર જાણી, સાંભળી સમજી થાવું. પુત્રી. ૭

ગરબી ૬ ઠી.

ગોકુળ મથુરાંરે વાહાલા—એ રાગ.

લમ્બની વેળારે પ્યારો, પ્રેમદાને ઉપદેશ દે સારો;
 અતિ આદરથીરે પ્યારી, મુજને પરણે ચતુરાં નારી. લમ્બ. ૧
 તું મુજ સાથેરે શાણી, વૃદ્ધ થાજે વધુ ગુણખાણી;
 તુજને સૌભાગરે દેવા, ગ્રહણ કરું તુજ હાથ સ્વમેવા. લમ્બ. ૨
 ધરના રક્ષણરે આટે, અર્પી દેવોએ મુજ માટે;
 વર કહુ અગ્નિરે દેવા, પંચની સાખે કરું તુમ સેવા. લમ્બ. ૩
 પ્રેમ જે ધરતીરે પ્યારી, માત પિતા સાથે તે નારી;
 પ્રેમ તે લેજેરે વાળી, માત તાત મમ સાથ સંભાળી. લમ્બ. ૪
 મુજ કુળ સાથેરે જોડો, પ્રેમ વધારામાં મન દોરો;
 આનંદ સુખમાંરે વરતે, એમ મન પ્રેરો સતિનું બકતે. લમ્બ. ૫
 તે સહ્યુધિધરે આપો, મુજપર ર અનુરકતા મન વ્યાપો;
 પતિ પ્રેમદાનેરે બોલે, હું આકાશ ૩ તું ધરણી તોલે. લમ્બ. ૬
 બ્રાહ્મણ અગ્નિરે સાખે, લમ્બ કરાર કરી પેહ બાખે;

૧ પોતાની મેળે. ૨ રાગી. ૩ ધરતી.

સુખમાં આપણુરે રહીશું, કુમુદની ચંદ્રપરે ચિત્ત ચાહીશું. લમ. ૭
 ઉત્તમ પરબરે થાશે, પ્રેમપાત્ર પ્રીતિથી ભરાશે;
 રૂપ ગુણ મંગતારે ચાહીશું, કપટ તણ ખુલ્લા દીલ રહીશું. લમ. ૮
 શતવર્ષ જીવીરે લેઈશું, સ્વર્ગનાં સુખ સંસારે વહીશું;
 હવે સમપદીનોરે આવે, વિધી વધુને પ્રીય પતિ સુણાવે. લમ. ૯

ગરબી ૭ મી.

રામ લક્ષ્મણ વનમાં સિધાવતાં--એ રાગ.

પ્રિયા આ પથરપર તું ચડી, કર પથર સમ ^૧દ્રઢ મન.
 ઘર્ષ સુપ્રસન્ન; પ્યારી પગલાં ભરો. એ ટેક.

નીતિ ન્યાય તણ ચાલે ઉલટાં, વશ કર સદ્ગુણના પ્રતાપ
 છાપી રૂડી છાપ. પ્યારી. ૧

સાત પગલાં ભરે વરવહુ બલાં, જેથી સુખ મળે સંસાર
 કહે પતિ સાર; પ્યારી.

દર પગલે નવો ધર્મ ઉપજે, એવો ^૨દંપતિ ધર્મ સદાય
 વધે નદી ન્યાય. પ્યારી. ૨

ક્રિયા સમપદીની થતાં પતિ, દર પગલે કહે નવો ધર્મ
 સુણો તેનો ધર્મ; પ્યારી.

પ્રિયા પગલું પે'લું સાથે તેં ભર્યું, નવો સ્નેહ બંધાયો
 આ વાર, થજે સહચાર. પ્યારી. ૩

મારી સાલ્યદાર થજે સર્વદા, કરી અનની પૂર્તતા સાર
 સ્ત્રીધર્મ સ્વિકાર. પ્યારી.

પ્રભુ આપો શતાયુ પુત્રો ધણા, તને ગુણીયજ્ઞ ને વિદ્વાન
 સુખુદ્ધિ નિધન. પ્યારી. ૪

વધ્યો સ્નેહ બીજે પગલે ધણો, વધી ચંદ્રકલા સમ ખુદ્ધિ;
 પ્રેમપૂર વૃદ્ધિ. પ્યારી.

મારાં બળ ને ખુદ્ધિ તું વધારજે, વળી સારજે ધરસંસાર;
 અનેક પ્રકાર. પ્યારી. ૫

ત્રીજું પગલું ચાલી પ્રિયા પ્રેમથી, ધનવૃદ્ધિ કરો પ્રિયા એમ;
વધે સુખ જેમ. પ્યારી.

ચોથે પગલે વૃદ્ધિ સુખની કરો, પ્રજા પાંચમે પગલે વધાર;
તેને તું સુધાર. પ્યારી. ૬

જેમ ખટ ઋતુ ભોગ આપે ભલા, તેમ પગલે છૂટે ભલા ભોગ;
દેજે હરી રોગ. પ્યારી.

પમલું દંપતિએ ભર્યું સાતમું, સુખ સાચું સ્થાપ્યું થઈ પ્રસન્ન;
કરી દ્રઢ મન. પ્યારી. ૭

સાત પચ્ચે પુરણુ પ્રેમ બાંધીયો, કયો દંપતીધર્મ સ્વીકાર;
મૃદ્ધસ્થાશ્રમ ભાર. પ્યારી.

શુદ્ધ પ્રેમથી સંપીને ચાલશું, સંસારનો સાજો મીકાર;
ચલાવજે નાર. પ્યારી. ૮

મરળી ૮ મી.

રાગ ઉપરનો.

સુશિક્ષા મારા વિચારે તું ચાલજે, સમદ્રષ્ટિથી સૌને નિહાળ;
જે બાળજોપાળ. પ્યારી.

મને દુઃખ ઊપજે તે કરીશ નહીં, સુખે રે'જે તું મારી સાથ;
બાજી તારે હાથ. પ્યારી. ૧

નીર ચારો દેજે પશુ પંખીને, એતું રક્ષણ કરજે સદાય;
સંતોષી તું થાય. પ્યારી.

ચિત્ત ચંચળ કરીશ ન સુદરી, શીખ સાંભળી ચાલજે એમ;
સૌને વાંલી જેમ. પ્યારી. ૨

દીવ્ય પુત્રોની પ્રાપ્તિ મશે તને, કીર્તિછત્ર ધરાશે હમેશ;
નહીં રહે કલેષ. પ્યારી.

સાસુ સસરાની સેવા તું સારજે, ધરજે દિયર દેરાણીથી રાગ;
સદા સોહાગ. પ્યારી. ૩

રે'જે વિનીત નણુંદથી સર્વદા, રાજી રાખજે કુટુંબ સદાય;
સુજશ સૌ ગાય. પ્યારી.

અર્ધું અંગ તું કુળનું ભુપણ પ્રિયા, તાં થાજે સદા કલ્યાણ;
સ્ત્રીઓમાં સુખણ. પ્યારી. ૪

મારા ધરની માલીક મેં કરી તને, ધરકામમાં રહી સાવધાન;
ચલાવજે વા'ણ. પ્યારી.

આળસગન કરે મુર્ખ માનવી, ઢીંગલાં ઢીંગલી પરણાવે ગમાર;
પ્રભદ્રોહી ધાર. પ્યારી. ૫

બાળ સમજે શું દંપતિ ધર્મમાં, નાંખે દુઃખદરિયામાં માઆપ;
માથે તેને પાપ. પ્યારી.

કુળક્ષય ને દેશ અવનતિતણું, મૂળ બાળ ને વૃદ્ધવિવાહ;
જીવનદોરી દાહ. પ્યારી. ૬

ગરબી ૯ મી.

પીતળ લોટા જળે ભર્યારે—એ રામ.

પુત્રી જતી વેળા સાસરેરે, માએ દીધો ઉપદેશરે;

સુપુત્રી, લગ્ન કરાર તું પાળજેરે.

હાથ તેં આપ્યો હેતથારે, નાથને ચોરીમાં બેશરે. સુ. ૧

કોલ કર્યા પંચ સાક્ષીએરે, નાથે દીધો પ્રતિબોધરે; સુ.

વિસરીશ નહીં સંભારજેરે, જીવનદોરી તે બોધરે. સુ. ૨

અનુસરજે તે ધોરણેરે, ચાલજે સરળ સદાયરે; સુ.

આચરણા રૂઢી રાખજેરે, પવિત્ર કરી મન કાયરે. સુ. ૩

આજ્ઞા વડીલની પાળજેરે, બહિતથી લેજે બલાધરે; સુ.

દિયર દેરાણી જેઠાણીથીરે, ન કરીશ કાંઈ અદેખાધરે. સુ. ૪

માયા નોકર વર્ગમાંરે, રાખજે માત સમાનરે; સુ.

ધર ધન વૈભવ જોઈનેરે, કરીશ ન તું અભિમાનરે. સુ. ૫

સાવકી સંતતિ પાળજેરે, જનનીસમ ધરી પ્યારરે; સુ.

અંતર રાખીશ નહીં કશોરે, ન ધરીશ ઝેર ને ખારરે. સુ. ૬

ધર્મનીતિ ઉપદેશનાંરે, બાંચજે અંચ હમેશરે; સુ.

શૃંગારિક નાટક કથારે, હાથ ન ધરીશ તું ભેશરે. સુ. ૭

વાત શૃંગારિક વાંચતાંરે, સુશિલા મન અભગાયરે; સુ.

લસણતણી સોખત થતાંરે, વાસ કસ્તુરીનો જાયરે. સુ. ૮
તાલ સૂર કદી મેગવીરે, ગાજે ગીત નિરદોષરે; સુ.
કદી મનહર ગીત જોડજેરે, કરજે તું નીતિનો પોષરે. સુ. ૯

ગરબી ૧૦ મી.

બડા ચતુર પેલો ટાપીવાળો—એ રાગ.

પુત્રી શીખામણ સુણી તું મા'રી, સમરણ સ્થાનમાં ધરજેરે;
વિચાર આવક જવકનો કરી, ધરનો ખરચ તું કરજેરે. પુ. ૧
આવકથી જો ખરચ વધે તો, દેવાળું ઘેર આવેરે;
નાણાંની વળી તાણુ પડે બહુ, ધરખાર વેચાઈ જાવેરે. પુ. ૨
પુરુષજાતિ તો કમાઈ જાણે, નજર નહીં તસ ઝીણીરે;
વિવેક ધરનો સ્ત્રીને માથે, ફરજ કસરની સ્ત્રીનીરે. પુ. ૩
નોકરચાકર જો નીચ જાતિ, વસ્તુ ખરીદ કરી લાવેરે;
તપાસજો તે તોલ માપ તું, ઠગાઈ કદી ન થાવેરે. પુ. ૪
ધાક પડે તે લોકોને મન, તો ન કરે ફરી ક્યારેરે;
પણ તે ચાકર સાથે ફરે ફરી, ઊતરીશ નહીં તકરારેરે. પુ. ૫
કુશળપણું નોકરથી રાખી, બાર બોજમાં રે'જેરે;
ઠરેલ માને તે શેઠાણી, મીઠો ઠપકો દેજેરે. પુ. ૬
ધરની આવક જવકકેરો, હીસાગ લખજો સાચોરે;
ગૃહિણીનું પદ સાર્યક કરજો, રાખીશ નહીં કાંઈ ખાંચોરે. પુ. ૭
સમય વિતે ધાન્યાદિક ચીજો, ન મળે મોંઘી થાવેરે;
સમય સમય સંગ્રહ તું કરજો, સારી સસ્તે ભાવેરે. પુ. ૮
ચોગ્ય સમય ધન ખરચી ખપજો, ઉદારતામાં ભાવેરે;
પણ ધનઘેલી થઈ અકાળે, ખરચ ન ફૂલણુ દાવેરે. પુ. ૯
કણ કણથી કોઠાર બરાબર, તળાવ ટીપે ટીપેરે;
પૈસે પૈસે તેમ ધન ભેગું, કરી ધનવાનમાં દીપેરે. પુ. ૧૦
સમજી સાર તું જો'ની કરજો, ધરસંસાર સુધારોરે;
લોક વખાણુ કરે તેવો તું, કરજો સુખચ વધારોરે. પુ. ૧૧

ગરબી ૧૧ મી.

રઘુપતિ રામ રૂઢેમાં રેહુજેરે—એ રાગ.

વા'લી પુત્રી દાન દયા પુણ્ય કરજેરે, તારી શક્તિ થકી અનુસરજે;

વા'લી પુત્રી દાન દયા પુણ્ય કરજેરે.—એ ટેક.

પુણ્ય પર ઉપગાર પ્રમાણેરે, ખીજું એકે નથી સૌ જાણેરે;
અન્ન દાન સમાન ન દાને. વા'લી. ૧અન્ન પાન ને વસ્ત્રના દાનેરે, નિરાધાર અપંગ સન્માનેરે;
શત ઘણું પ્રભુ આપે પરાણે. વા'લી. ૨જે કુળની પરંપરા ચાલીરે, શ્રદ્ધાથી ચલાવજે વા'લીરે
અણુ સમજે વખોડ ન ઠાકી.. વા'લી. ૩ધર્મ શાસ્ત્ર નિયમ વૃત્ત બાળેરે, કરવાના સ્ત્રીયોને દાળેરે;
તે પાળજે ઈશ્વર શાખે. વા'લી. ૪તું શાંતી ન છોડીશ બ્રાંતેરે, ગીસાઈ ન રહીશ એકાંતેરે;
સ્વછંદી ન થા કોઈ વાતે. વા'લી. ૫મર્યાદાને લાજ ન ચૂકેરે, બેઠી નવરી નિસાસા ન મૂકેરે;
ક્રોધ વચન ન બોલીશ હુંકે. વા'લી. ૬કાંઈ માગીશ નહીં કોઈ પાસેરે, હઠ કરી ન રહીશ ઉદાસેરે;
છાતુ ચોરી ન ખાઈશ બિલ્લાસે. વા'લી. ૭પર પુરૂષથી હશીશ ન વા'લીરે, એકાંતમાં વાત નકારીરે;
કાંઈ જઈશ ન એકલી ખા'રી. વા'લી. ૮જેથી બેઠું કુળ લાંછન લાગેરે, એવી કૃતિથી સતી દૂર બાગેરે;
કુલટા કરે ઢંગ કું રાગે. વા'લી. ૯શુદ્ધ મત વચકાયા રીતેરે, કરજે પ્રભુ ભક્તિ ચિત્તેરે;
જ્યાં ભક્તિ ત્યાં પ્રભુ રહે નિત્યે. વા'લી. ૧૦

ગરબી ૧૨ મી.

અલબેલીરે અબેમાત જોવાને જઈએ—એ રાગ.

વા'લી પુત્રી નિજ ભરથાર, વિનયથી વશ કરજે;

સુણી માતની શિક્ષા સાર, પ્રેમ પૂરણ ધરજો. ટેક.
 કામણ દુમણ જીદાં ગણજો, વશિકરણાદિ પ્રયોગરે;
 ભોળી બાળાને ભરમાવા, ધૂર્ત રચે બહુ ઢાંગ. વિન. ૧
 એવા દગની માયા જાળે, પડીશ ન તું ગુણમાળારે;
 ન ફરીશ દેરા ચીઠ્ઠી લેવા, બાવા પાછળ બાળા. વિન. ૨
 મધુરી વાણી વદજો શાણી, વિનય તે મોહની જાણીરે;
 પતિમકિતથી સીતા સાચી, જગમાં સતી ગવાણી. વિન. ૩
 પ્રાણજીવન પ્રભુ હાર હૈયાના, પ્યારા પતિ શીરનાજરે;
 આપ ચરણ ^૧ઓળામાં રહી છું, નાથ હાથ મુજ લાજ. વિન. ૪
 મન વાણી એમ મીઠાં રાખી, પુત્રી પતિ વશ કરજોરે;
 પતિ અણગમતું કાજ કરીશ નહીં, તસ પગલે અનુસરજો. વિન. ૫
 જ્યાં પતિ છાયા ત્યાં સ્ત્રી કાયા, પતિ આજ્ઞા જીવ જનરે;
 સુખ દુઃખમાં સંસારસમુદ્રે, પ્રેમદા ^૨યાન સમાન વિન. ૬
 પતિ બાંધ્યા પછી બાંધે સુકળા, જાગ્યા પેહેલી જાગેરે;
 નાથ જમાડી જામે સુહાગણ, હઠ કરી કાંઈ ન માગે વિન. ૭
 પતિ સેવાસમ મેવા મીઠા, દુનિયામાં નહીં દીઠારે;
 સંસારે સુખ લીલા પામે, પુત્ર પુત્રી દ્વંજ મીઠાં. વિન. ૮
 દેવ પતિને ગણજો વાલી, ધરજો ધ્યાન સદાયરે;
 પતિ રૂપ ઇશ્વર કીરપાથી, સંસારે સુખ થાય. વિન. ૯
 શુદ્ધ પ્રેમ આંતરમાં રાખી, તન મન અર્પણ કરજોરે;
 સદાચાર પાળીને પુત્રી, ધર્મ પતિવ્રત ધરજો. વિન. ૧૦
 પ્રસન્ન પતિને પ્રેમે કરજો, રસવતિ રૂડી દેજોરે;
 ક્રોધ તથા હસ્તે મુખ રે'જો, સુખ દુઃખ ભાવે સે'જો. વિન. ૧૧
 કદી પતિ ક્રોધે કહ્યું કહે પણ, મીઠું માની લેજોરે;
 જો અપમાન કદી તું પામે, શાંતિ મન ધરી રે'જો. વિન. ૧૨
 વિવેક દોરીથી ચંચળ મન, વશ કરજો તું શાણીરે;
 અધિક ઉણે સંતોષી રે'જો, સંતોષે સુખ માની. વિન. ૧૩

દંપતિ સલાહ સંપી ચાલે, દેશ કાળને વરતીરે;
તો સંસારસમુદ્રે આવે, સાંકળચંદ્ર સુખ ભરતી. વિન. ૧૪

ગરબી ૧૩ મી.

હારે મારે આસો માસે શરદ પુનમની રાતજે.—એ રાગ.

હારે કાંધ માત કહે સુણ પ્યારી પુત્રી સુખતજે,
સાર કહો સ્ત્રી ધર્મતણા સંભારજેજે;
હારે કાંધ સાસરીએ ના વેલી થઈ રળિયાતજે,
વખત થયો છે ઝાઝો દીકા નિવારજેજે. ૧

હારે કાંધ પશ્ચિમ સમુદ્રની લગભગ દિનકર નયજે,
ચંદ્રની વાટ ચક્રોરી જુએ થઈ વ્યાકુળીજે;
હારે કાંધ હર્ષની વેળા તું કેમ દિલગીર થાયજે,
મા દીકરીનો રનેહ જોજે જેમ માંછલીજે. ૨

હારે કાંધ લગ્ન સમે તે આપ્તો પતિને કોલજે,
કરી પ્રતિજ્ઞા પૂર્ણ પ્રેમથી પાળજેજે;
હારે કાંધ આશ્વિનાદથી ખેલી માતા ખેલજે,
બદ્રે તુજ કહ્યાણુ થજે સુખ માલજેજે. ૩

હારે કાંધ માની આજ્ઞા માથે ધરી તે પાળજે,
પત્રાભુષણ સજી જનનિ ચરણે નમીજે;
હારે કાંધ આંસુ ભરીયાં નેત્ર થયાં બે લાલજે,
દેખી માતા ગગળી થઈ દીકરી સમીજે. ૪

હારે કાંધ ગાડીમાં બેઠી તે પુત્રી સુખતજે,
સાસરીયા બણી ગાડી ચાલી જતાવળીજે;
હારે કાંધ જેમ જેમ ગાડી દૂર ગઈ તેમ તેમ માતજે,
ટગમગ જોઈ રહી અતિ રાગે થઈ વ્યાકુળીજે. ૫

હારે કાંધ પ્રેમનું બંધન મા દીકરીનું અથાગજે,
ચિતાર એ વેળાનો કોણુ લખે કવિજે;
હારે કાંધ સદ્ગુણી એવી મા દીકરીનો રાગજે,

જાણે તેવી માને દીકરી અનુભવીને. ૬
હારે કાંઈ ગાડી જ્યાં લગી દૃષ્ટિ અગોચર થાયને,
ત્યાં લગી માતા આંસુભેર નિહાળતીને;
હારે કાંઈ ગાય ને દીકરી જ્યાં દોરે ત્યાં જાયને,
એમ કહી માતા ઘેર ગઈ મન વાળતીને. ૭
હારે કાંઈ માતા જેવી સદ્ગુણી પુત્રી થાયને,
પ્રભાવ સૌ સ્ત્રી કેળવણી સંચારેને;
હારે કાંઈ સદાચાર સાથે કેળવણી અપાયને,
સાંકળચંદ્ર સુપંથ સુગમ સંસારેને. ૮

શ્રીમેલ ટ્રેનિંગ કોલેજને માટે.

વસંતઋતુનું વર્ણન.

સુજ ઉપર ગુજરી ચિતા પાદશાહ જાણી—એ રાગ.
સ્વારી ઋતુરાજ વસંતની વનમાં આવી,
દળ પાળા અગણિત ફાલ ફૂલ રૂપ લાવી;
રણુથંભ રડો તરે પલાસ ઉપર રોપ્યો,
ઋતુ રાજ લેવા રાજ શિશિરપર કોપ્યો. ૧
આંખે આગ્યા બહુ મોર કોયલો ટહુકે,
ઋતુરાજતણા ગુણુ ગાન તાન નવિ ચૂકે;
ફૂલ ભરે તરવર નમે વિનય કેમ ચૂકે,
જાઈ બહુલ મોગરો કુસુમ બેટણું મૂકે. ૨
શિત તાપ ભેજ નહીં ઊડે ધૂળ આકાશે,
નિર્મળ નીર નવાણુ ને નભ નિર્મળ ભાસે;
સામાન્ય રસમીર નહીં ઊનો ટાઢો ભારી,
સૌ ઋતુ વિશે ઋતુરાજ વસંત સુખકારી. ૩

ગાય હોરી બાળગોપાળ મૃદંગ બજાવે,
 કેસરીયા વાધા કરી ગુલાલ ઊડાવે;
 પ્રભુ બજન કરે કોઇ સંત વસંત સુરાગે,
 નીચ કાદવ ચોળી અંગ વહે ભૂંડું ફાગે, ૪
 શણગાર સજે શુભ વસંતમાં વનમાળા,
 જેમ લગ્ન સમે પાનેતર પે'રે બાળા;
 ઉપવન વાડીમાં વસંત લીલા રમવા,
 રાય રાણા ઔમંત જાય તાપ તન સમવા. ૫

ગ્રીષ્મઋતુનું વર્ણન.

રાગ ઉપરનો.

શો ગ્રીષ્મ ઋતુમાં ^૧ભીષ્મ તપે છે ^૨તરણી,
^૩કામુકિ કંતની વાટ જુવે નિજ ધરણી;
 સર સરિતા જળ શોપાય વાય વા ઊનો,
 ઊછળે સાગરજળ અન્યો જેમ દીવાનો. ૧
 ખોદે કાપે પણુ તપે ન ધરણી માતા,
 તે રૈદ્ર^૪ રૂપ કરી તપે નેત્ર કરી રતાં;
 તન તાપ હરે તે વાયુ તપાવે જનને,
 પરશેવાથી પરિતાપ થાય જન મનને. ૨
 ગુલકંદ ને શીખંડ જમી થાય જન ટાઢા,
 લીલાગર ફેરી પીએ થાય પછી ગાંડા;
 જળ ઊનુ નદીનું થાય કુવાનું ઠંડુ,
 ઊંડુ જળ કુપમાં જાય કહે સૌ ઝંડુ.^૫ ૩
 રમિ કિર્ણુ તપી પૃથ્વીના જળને શોષે,
 જે તપવે તે આપી વર્ષામાં પોષે;
 પંથી દુઃખે વહે પંથ જુવે તરછાંયા,
 ચોઢી છત્રી બહુ લોક ઢાંકતા કાયા. ૪

વન વાડી છેડ સુકાય ખરો જિન્હાળો,
 માંકડ ચાંચડનું નેર વાય વંટોળો;
 પંખી વાનર તરફડે પ્રાણુ કે.છ છાંડે,
 નહીં જોડા વગર ચલાય પાય જિખાડે. ૫
 આંખા પીંપળ લીંબડા ફળે આ ટાણે,
 રાયણુ ટેડી તરણુજ મળે મન માને;
 ચંપો જાઈ જુઈ મોગરો ફાલ બહુ ફાલ્યો,
 સૌ મીઠી કેરી જમી કરે રસગાળો. ૬

વર્ષાઋતુનું વર્ણન.

રાગ કડખો. પ્રભાતી અથવા હુલણા છંદ.

ગ્રીષ્મનું ભીષ્મ બળ સૃષ્ટિમાં વિસ્તર્યું,
 ૧ શુષ્ક મંત્રી વસ્યો સર્વ ઠામે;
 મેઘરાયે પ્રજા પીડ જોઈ પ્રેરીયો,
 દૂત નૈઋત્ય વા ૨ વિષ્ટી કામે;
 શુષ્કની સુણી સલાહ ગ્રીષ્મ સમજ્યો નહીં,
 યુદ્ધની સર્વ સામગ્રી છીંધી;
 મેઘ સ્વારી ચડી જોમિપર પરવરી,
 ૩ દાદુરે ગ્રીષ્મને ખબર દીધી. ૧
 પક્ષી માળા કરે કીડાં ઈંડા ધરે,
 કંકુ સમ લાલ ૪ કાચંડ થાવે;
 વીજ ઇશાનમાં થાય જળ ખારમાં,
 કમઘ વેપારી નિજ ઘેર આવે;
 ગ્રીષ્મના સુખટ સાથે અડચાં વાદળાં,
 સામ સામે ભીડચાં બાથ બાથે;
 શસ્ત્રધારા ચમત્કાર ૫ ચપળાતણા
 મેઘરાજા હુકે ગ્રીષ્મ સાથે. ૨

ગાજવિજ દાટડા તોપ ગોળા ઉડ્યા,
 બિંદુ ગ્રીણા કરા ભોમિ વરણ્યા;
 મેઘના શિપધનો નાશ ગ્રીષ્મે કર્યો,
 પી ગયા સર્વને શુષ્ક તરણ્યા;
 ગ્રીષ્મનો મિત્ર રવિ બીષ્મ તાપે તપ્યો,
 મેઘદળ ચૂરવા થાય રાતો;
 મેઘમાળા રચી વ્યૂહ રચના કરી,
 ક્રોધ કરી મેઘજી થાય તાતો. ૩

ધનધટા ધોર ચોમેર વિજ ગર્જના,
 તર્જના પવન તોફાની કરતો;
 મોર બહુ શોર કરી નેકી પોકારતા,
 ખેંચી શર ઈંદ્રનું આભ ધરતો;
 મુશળધારા ધરી જળજળાકાર કરી,
 શત્રુના સૈન્યપર છાપ દીધો;
 વિજયના વાવટા રોપી લીલા બધે,
 ગ્રીષ્મના હાથથી દેશ લીધો. ૪

લોક હંટાય તે નાશભાગી કરે,
 કાયરો યુદ્ધમાં જેમ નાસે;
 ખેસ કોઈ શીર ધરે છત્ર ઓઢી ફરે,
 વેપ ધરી નારીનો જેમ ત્રાસે;
 ભે'ર લિલા થઈ છોડ લીલા થયા,
 શુષ્કની છાવણી નાશ પામી;
 સૃષ્ટિમાં વૃષ્ટિ અમૃતજળે ઊતરી,
 ધાન્ય ફળ ફૂલ તૃણની ન ખામી. ૫

પ્રાણી સુખીયા થયા દુઃખ દળદર ગયાં,
 ધરણી માતા સજે લીલો સાડી;
 મેઘરાજ પ્રતિપાળ છે સૃષ્ટિના,
 તુજ કૃપાથી ખીલે વિશ્વ વાડી;

જો કદી સૃષ્ટિમાં દૃષ્ટિ વરસે નહીં,
દૃષ્ટિ વિણુ કળી સંસાર પાવે;
સકળ જળ સ્થળ વિશે શાંતી તુજ મે'રથી,
થાય સુખ મેઘરાજ પ્રભાવે. ૬

શરદઃતુલુ વર્ણન.

રાગ ઉપરનો.

વૃદ્ધ વર્ષા થઈ શરદ સ્થાપી ગઈ,
આપ દ્વિપાંતરે^૧ તિર્થ કરવા;
રજલદ ધીમો થયો શાંત સાગર ભયો,
વાણુ જળપંથ લાગ્યાં વિચરવા;
સર સરિત નિર્મળા નિર્મળા વાદળાં,
વાય ધિમો ધિમો પૂર્વ વાયુ;
સ્વેત વાદળ કદા પંચરંગી કદા,
કદો દિસે ધનધટાથી છવાયું. ૧
મેઘ ધરડો થયો શ્વરવડાં છાંટતો,
ગગન ગતિ મંદ થઈ મંદ ગાજે;
રભાનુ ખુલ્લો કદા સુખ ઢાંકે કદા,
દાન ન્યુનતાથી દાતાર લાજે;
ચંદ્રમા નિર્મળો તેજ ભપકો ભલો,
તિલક તે રાત રાણી^૨ નિલાડે;
જ્યોત તારાગણો હાર હીરાતણો,
રજની રાણી ધરી ઊર હસાડે. ૨
ધૂળ ધોવાઈ થઈ સ્વચ્છ ભૂ આ સમે,
ક્યારીયો પૂલ ફળથી ભરેલી,
ધાન્યના છોડની હાર ઊભી દીસે,
હાર પલટણુ તણી વન ઊભેલી;

જાર ને બાજરી અડદ ચોળા વંરી,
 મગ મઠાદિ કઠોળો નિપાવે;
 બાનુ તુળા સમિપ માનુ આવ્યો હવે,
 રાત દીન તોળી સરખાં બનાવે. ૩
 જોઈ નિર્મળ નીરે સરિત સરને તિરે,
 ૧વિહગ બક હંસ ચક્રાદિ આવે;
 ૨નીલ સાડી તજે અટપટાની સજે,
 ભૂમિમાતા શરદના સ્વભાવે;
 ૩કૃષિ વિહગ વારતા શબ્દ ઊચ્ચારતા,
 ધ્વનિ સુણી પંથીજન થાય રાજ;
 ૪કદળી ફળ ને કમળ આ સમે પૂલ ફળ,
 થાય ભીંડા વધે વ્યર્થ ગાજ. ૪
 તાપ ચિત્રા તણો આકરો અતિ ધણો,
 ભાગીયા ભાગલા મુકી નાસે;
 ગ્રીષ્મની વા'ર કરી બાનુ રૂઠ્યો ફરી,
 તાપથી પ્રાણીયો પૂર્ણ ત્રાસે;
 ૫કૃષિ કરી કણચકી ખેડુ કમાય છે,
 વૈદ્યને શરદ આપે કમાણી;
 નવલ નવ રાત્રીમાં ગાય ગરબા સ્ત્રીયો,
 જય દશરે શમી પુજ માની. ૫
 શરદ પુનમતણો ચંદ્રમા નિર્મળો,
 તેજ અંબાર નભમાં પ્રકાશે;
 નિરખવા ચાંદની જય ટોળાં બલાં,
 નારી ને નરતણા ત્યાં ઉલાસે;
 શરદ વિતી હવે અંત ચોમાસનો,
 દૂધ સાકર પુંવા ખાય ખાસા;
 શરદ વર્ષાતણી ખેજી રતુ મેઘની,
 સાંકળે સાંકળ્યા ચાર માસા ૬

હેમંતઋતુનું વર્ણન.

વિમળા નવ કરશે ઉચાટકે વે'લા આવશુરે—એ રાગ

સૌને સુખકર રતુ હેમંત બલી સોહામણીરે,
 પ્રભાતમાં ઠંડક બહુ લાગે, સુક્ષ્મ જીવ જંતુ સૌ ભાગે;
 સ્વચ્છ રહે આકાશ ન જુ કાઢવ કણીરે. સૌને. ૧
 નિર્મળ શશિથી વ્યોમ છવાયું, મંદમંદ હિમાળો વાયુ;
 દીવાળીની ઠામ ઠામ શોભા ધણીરે. સૌને. ૨
 હાટ ધરો શણગારે રંગે, શુભ શણગાર સજે સૌ અંગે;
 આંગણ બાળા રંગપૂરે સ્વસ્તિક ભણીરે. સૌને. ૩
 શેવ સુંવાળી મગદળ શાળી, સરસ રસોઈ જમે રસવાળી;
 રાય રંક ધરધર દીવાળી સૌ ગણીરે. સૌને. ૪
 બાળક આતશબાજ ખેલે, ઠાગઠામ દીપમાળા મેલે;
 વે'એ પાન ને ગોળ પુજે ઝવહી તે ધણીરે. સૌને. ૫
 અનકુટનો ઝોછવ મંદિરે, થાય વિવિધ પકવાનો પૂરે;
 વિક્રમ નવા વર્ષની યાય વધામણીરે. સૌને. ૬
 ભોક દેવદર્શનને કાળે, જાય મિત્રમંડળમાં આળે;
 નરનારી મન આજ ખુશાલી છે ધણીરે. સૌને. ૭
 તંબુ સજ કરી રાજ સીધાવે, દેશ વિશે ફરવાને ભાવે;
 મુતી તપસ્વિ અન્ય સ્થાન ધિવ્યરે ગુણીરે. સૌને. ૮
 વે'પારી વિદેશ સિધાવે, જત્રાણુ જત્રાએ જાવે;
 પૂર્વ દિશે પરભાત શુક તારો મણીરે. સૌને. ૯
 જાણે બાનુ ઉદયની લાવ્યો, વધામણિ લેઈ શુકળ આવ્યો;
 વાટ જીવે છે રવિની પદ્મિનિ વિરહણીરે. સૌને. ૧૦
 ધાન્ય લણી ખેતરથી લાવે, ખજાં વિશે ખેડુ બહુ ભાવે;
 કારતક મહીનામાં સૌ કણ લે ઉપણીરે. સૌને. ૧૧
 સત્રી લાંબી ને દીન દુકા, માગશર મહીને વખત ન ચૂકો;
 ફલ હજારી શિતાફળી પાકે ધણીરે. સૌને. ૧૨

શિશિર ઋતુનું વર્ણન.

રાગ ઉપરના.

આવી શિશિર ઋતુ નિજ સખીને લેઈ જતાવળીરે,
 ટા'ડ સખીને સાથે લાવી, સહિને થર થર ધ્રુવવી;
 સૌ મુખ નીકળે વરાળ સિતકારા વળિરે. આવી. ૧
 પૈશાદાર ^૧દુશાલા ઓઢે, ગરીબ ફાટી કંથાર ^૨ પોઢે;
 બળતી શવડી બેઈ બેસે સૌ હળીમળીરે. આવી. ૨
 ઝીણું વસ્ત્ર તણ નર નારી, ડગલા ડગલી સજે સમારી;
 પેહુર્યા બખતર શ્વિતથી યુધ આશા ફળીરે. આવી. ૩
 હાઠ હાથ પગ દીનના ફાટે, જાણે જખમ થયા યુદ્ધ વાટે;
 શિશિર થકી યુદ્ધમાં હાર્યા તે બાહુ બળીરે. આવી. ૪
 પાક વસાણા ખાય ઉમંગે, ખાન સ્નાન જળ બિનાં અંગે;
 ઠંડુ જળ પીતાંતો દાંત પડે કળીરે. આવી. ૫
 કપાસ ટા'ડ સરવની ગાળે, તે રોષે હિમ કપાસ બાળે;
 ઘઉં તલ સરશવ બાળે હિમ વંતાકડીરે. આવી. ૬
 બરફ સર સરિતામાં ઝામે, અતિ ટાઢે પ્રાણી દુઃખ પામે;
 જળ સ્થળ નબમાં શિત પડે બહુ કળકળીરે. આવી. ૭
 પત્ર ઝાડનાં ખરે રૂપાળાં, ઋતુ પાનખરના એ ચાળા;
 જાણે વસ્ત્ર રહિત તરૂને કીધાં છળીરે. આવી. ૮
 શિયાળિયાં રાત્રે બહુ બોલે, દિવસે કણીયા દાણા તોળે;
 સુજની રમઘ ઓઢે શ્રીમંતો બલીરે. આવી. ૯
 તેલ તાપને તળાઈ તરણી, તાંબુલ તેજનો સુખકરણી;
 શિત રતે સૌને પ્યારી રસવતી ગળીરે. આવી. ૧૦
 ચણી બોર રાતાં બહુ શોભે, બિબી બોરડીએ મન લોભે;
 ચુંદડી ઓઢી બીલડી જેમ ઉભી બલીરે. આવી. ૧૧
 બૂ માતાની લીલી સાડી, ચૂરા કરતો શિત અનાડી;
 પિશાચ લોહી ચૂસે તેમ નીર ચૂસે બળીરે. આવી. ૧૨

હબી શેલડી ચળકે કેવી, શત્રુ ભુપના ભાષા જેવી;
 સિતથી દીન મુખ કાળાં કાયા શ્રામળીરે. આવી. ૧૩
 જલદ તણો વૈરી સિયાળો, સિશિર અંતે હોય ઉન્હાળો;
 હયાળા ભરીયા બહુ જીવ જંતુ મળીરે. આવી. ૧૪
 તળાવ નદીના પાણી આછા, વસંતની સૌને થઇ વાંછા;
 સાંકળયંદ વસંત વિશ્વ વારે યડીરે આવી. ૧૫

ભૂમાતાને આશિર્વાદ.

વીરકુંવરની વાતડી કેને કહીએ—એ રાગ.

માત ભરતભૂમિ ભક્તિથી નિત્ય વંદું;
 હારે નિત્ય વંદુ પાપ નિકંદું;
 હારે તારૂં દર્શન કરી આનંદું,
 હારે આર્ય માત સુમ્તણ. માત. ૧
 રમણિક વાડી વિશ્વની રંગીલી,
 હારે દ્રુણદ્રુપ વનરાજી ખીલી;
 હારે તુજ સમ નહીં કો ભૂમિ લીલી.
 હારે મણી માણેક ખાણ. માત. ૨
 ધર્મની મૂર્તિ કીર્તી જગ અજવાળી,
 હારે સુશિલા સાચી માત મયાળી;
 હારે આર્ય જન્મ ભૂમિ છે યશાળી,
 હારે તારો ભવ્ય દેદાર. માત. ૩
 નિર્મળ ગંગા સિંધુ ક્યાં નદી જમનાં,
 હારે હિમાદ્રી સમાન નમુના;
 હારે અન્ય દેશ વિશે ન નગીના,
 હારે કેવાં રમણિય ચિત્ર. માત. ૪
 સસવાદી હરિશ્ચંદ્ર ને નગ કેવા,
 હારે રામ બિષ્મ યુધિષ્ઠીર જેવા;
 હારે મહાવીર જિતેન્દ્રિય દેવા,

- હાંરે તારા પુત્ર પવિત્ર. માત. ૫
 સમરપિ મુનિ મંત્ર વેદ ઉચરતા,
 હાંરે ભવભૂતિને પા'ણીની કરતા;
 હાંરે તત્વજ્ઞાની સુપુત્રની ધરતા,
 હાંરે થયા ભારત વીર. માત. ૬
 એક વખત કેવો હતો પૂર્વ કાળે,
 હાંરે દેશ ભકિતમાં જન્મ્યો ગાળે;
 હાંરે કરી સત્ય પ્રતિજ્ઞા પાળે,
 હાંરે રહી છાંય ન રિથર. માત. ૭
 આર્યજન નીચે હતી પે'લી શાણી,
 હાંરે છીન મિત્ર થઈ વે'આણી;
 હાંરે કુસંપ અનીતિ ભરાણી,
 હાંરે ગદ્ય ચવનને હાથ. માત. ૮
 પેટની વેઠમાં દાઝ દેશની ઠલી,
 હાંરે થયા પશુવત્ નરપણું બૂલી;
 હાંરે દાઝ જાતીની પાંખીને રૂડી,
 હાંરે થયા મતલબ ચાર. માત. ૯
 મદ આળસ ધર્મો છોડે કરી છાક્યા,
 હાંરે કળિયુગમાં કુપુત્રો પાક્યા;
 હાંરે ગુણીજન સમજાવીને જાક્યા,
 હાંરે માતૃ થઈ તું બેહાલ. માત. ૧૦
 ખુની^૧ ઔરંગઝેબ આદિએ કૂટી,
 હાંરે આર્યધર્મની લજ્જા લૂટી;
 હાંરે પીઠારા લૂટારાએ લૂટી,
 હાંરે કયો અકરા કેર. માત. ૧૧
 બ્રિટિશ રાજ્યસત્તા થઈ પહોં સારી,
 હાંરે ન્યાયે વાધ^૨ છામ એક^૩ આરી;
 હાંરે ધર્મ કર્મ પ્રજા મુખઆરી.

હાંરે રહો અચળ એ રાજ. માત. ૧૨

ચડતી પડતી સર્વને શિર આવે,

હાંરે જળ સ્થળ પ્રાણી માત્રને ભાવે;

હાંરે જેનો ઉદય તે અસ્તજ થાવે,

હાંરે બરતી લાં ઓટ. માત. ૧૩

સલ સંપ ઉદ્યમ નીતિ શુભ આપી,

હાંરે માતા પુત્રોને કર તું પ્રતાપી;

હાંરે દેશભક્તિની છાપ તું છાપી,

હાંરે મહાદેવી નિહાળ. માત. ૧૪

આખાદિ હુન્નર કળા યશ્ન જામો,

હાંરે દેશ ઉન્નતિનાં પરિણામો;

હાંરે લીલાલે'ર સાંકળચંદ પામો,

હાંરે માતૃ જયજયકાર. માત. ૧૫

બાળ લગ્નનો પરિહાર.

રાગ બનઝારો.

જે દેશ સુધારો ધારો, લઘુ વયનાં લગ્ન નિવારો;

લઘુ વયમાં લગ્ન કરાવો, વીત ખરચીને લ્યો લા'વો;

પણ દંપતિ દુઃખીયાં ધારો, લઘુવયનાં લગ્ન નિવારો. ૧

કાંઈ જોડ કળેડાં ભાળો, કંઈ કેર થાય છે કાળો;

કાંઈ નાર કરે બહુ યારો. લઘુ વયનાં. ૨

કાંઈ ચોર લખાડ જીવારી, કાંઈ વેખ્યાથી વ્યભિચારી;

કાંઈ છટેલ છેક નઠારો. લઘુ વયનાં. ૩

એ કારણ બાળવીવા'નાં, જે નડે સર્વને છાનાં;

જે વિગતે વાલ વિચારો. લઘુ વયનાં. ૪

જે ધમ્મજા વર પરણાવે, તો દંપતિ બહુ સુખ પાવે;

દે આશિષ સૌ નર નારો. લઘુ વયનાં. ૫

જો અડચણ એમાં આવે, તો પુખ્ત વયે પરણાવે;

સંસાર નભે બહુ સારો. લઘુ વયનાં. ૬

દુજવાન વિશે નહીં રાચો, વિદ્વાન સર્વથી સાચો;

જે ઉજળું કુળ કરનારો. લઘુ વયનાં. ૭
 કદી વિશેષ નહીં રૂપાળી, પણ વિદ્યા વિવેકવાળી;
 નિજ ^૧ તનુજ ^૨ ત્રિયા દ્યો યારો. લઘુ વયનાં. ૮
 ખીજ ઝેરી બાળવિવા'નું, ફળ કડવું નકકી થવાનું;
 વિષ વેલ વિકાર વિદારો. લઘુ વયનાં. ૯
 મળતી પાંતી નહીં આવે, તો સ્વપ્ને સુખ ન પાવે;
 રહે દંપતિ સ્વભાવ ન્યારો. લઘુ વયનાં. ૧૦
 તે માટે સમજણ લાવો, વય પુખ્ત થએ પરણાવો;
 નહીં શાસ્ત્ર વિરૂદ્ધ એ ધારો. લઘુ વયનાં. ૧૧
 જે ^૩ દાન દયા નીતિ બાણો, સંતતિપર કરણા આણો;
 તો બાળવ્રત પરિહારો. લઘુ વયનાં. ૧૨
 એ સાર સકળ મન ધરજો, સૌ બાળ લગ્ન પરહરજો;
 શિખ સાંકળચંદની ધારો. લઘુ વયનાં. ૧૩

વૃદ્ધવિવાહ અને કન્યાવિક્રયનો પરિહાર.
આલો સાહેલી (૨) ભુવનેશ્વરીનાં સૌ મળીને-એરાગ.

સરખી સમાણી સૈયર શાણી આર્યજાંધુને સૌ મળીને
 અરજ કરીએ,

અમળા બાણી કરણા આણી વૃદ્ધ વિવાહનો દુષ્ટ
 કુધારો પરહરીએ.

માય ને દીકરી બંધાં દોરે ત્યાં, બંધ વાત નિશ્ચય ખરીએ;
 પણ નિજ પુત્રીને સુખી કરવા, ધર્મ પિતા માતા ધરીએ;

તો વૃદ્ધ વરને કન્યા વેચી, કન્યાવિક્રય કેમ કરીએ. સ. ૧
 કસાઈ પરની માટી વેચે, તે દેખી દીલમાં ડરીએ;

નિજ તનુમની માટી વેચી, કેમ પેટ પાપે ભરીએ;
 લોભ લાલચે પુત્રી વેચી, વૃદ્ધવિવાહ નવી કરીએ. સ. ૨

કન્યાની ઉમ્મરથી ત્રમણી, ઉમ્મરનો વર પરહરીએ;

ગુણી વિદ્વાન યુવક ને કન્યા, દેઈ નિજ ફરજ અદા કરીએ;
 વૃદ્ધ પુરૂષને દેઈ નિજ કન્યા, વ્યભિચાર દોષિત ઠરીએ. સ. ૩

પાળી પોષી પુત્રી મોટી, કરી નાંખો નહીં દુઃખદરીએ;

રાખ કોયલા ધન દન્યાનું, રહે ન અપજશ જમ વરીએ.
અધમ અનાય ન વેચે દીકરી, આર્ય થઈ કેમ તે કરીએ. સ. ૪
આર્યબંધુ આ અરજ અમારી, ખરેખાત ઉરમાં ધરીએ;
સ્વદેશ સ્વજાત ઉન્નતિ કારણ, નિજ સંતતિને ઉદ્ધરીએ;
વૃદ્ધવિવાહ તથા સંસારિક, સુખસાગર ભરતી ભરીએ. સ. ૫

ફટાણાનો ફીટકાર.

બેડા બાઇ બુડતો તારોરે, અંબે આઈ--એ રાગ.
સુણો સૌ બે'નો વિચારીરે, ફટાણાની ટેવ નહારીરે;
મંગળકારી વિવાહનું ટાણું, મંગળ ગીત ગવાય;
ભુડાં ફટાણા ને ભુડું વઘાથી, અપમંગળ વરતાય. સુ. ૧
કોણ માત ને તાત જાત શી, વંશ કીયો કોણ સંગ;
આર્ય ક્ષેત્ર ઉત્તમ કુળ જનમી, કરીએ ન નિયતા ઢંગ. સુ. ૨
જિય જ્ઞાતિને આર્ય વર્ગમાં, ધારણ કરીએ નામ;
કામ ^૧જનનારજ નીચનાં કરીએ તો, લાજ ઘટે કુળ ^૨મામ. સુ. ૩
સુશિલા હોય તથાપી કુસંગે, બોલે નહારા બોલ;
^૩પ્રેક્ષક વર્ગ ગણે વ્યભિચારણી, જગમાં ઘટે ~~પ્રસ~~ તોલ. સુ. ૪
માત તાત ભાઇ દેખતાં ભુડાં, શરમ તથા વદે વેણ;
જન્મતી વેળાએ વસ્ત્ર ન ઢાંકયું, તેથી વદે કુડા કે'ણ, સુ. ૫
માતાનું દેખીને દીકરી શીખે, સાસુનો વહુ શીખે ચાલ;
વેધ ભજવે વિશેષ વડીલથી, ભૂંડો ભવિષ્યનો ખ્યાલ. સુ. ૬
^૪મુઘ બાળ કે મૂર્ખ પુરૂષ કદી, સે'જ ભૂંડો બોલે બોલ;
સાંભળી સુંદરી મુખ મચકોડે, તોલે ન આપનો તોલ. સુ. ૭
નાચું ના'વું ને નાચું ગાવું, એ વનિતાનો કુચાલ;
એવાં કલંક ઊતારીને ગાળે, નીતિનાં ગીત રસાળ. સુ. ૮
તુમ અનુકરણ કરી તુમ ^૫તનુજ, ચાલશે તે શુભ પથ;
આર્યબાળાઓની કીર્તિના રચશે, સાંકળચંદ શુભ ગ્રંથ. સુ. ૯

મરનારની પાછળ કાયટાં ન જમવા વિશે.

જન્મળી જીવડે મુકિતની જુકિત ન બાણી.-એરાગ.

દેશીજન ગાણા ગા'પણ દીલમાં ધરજો,

મરણ કાયટાં જમશે નહી વળી, જમાડવા પરદરજોરે.

દેશીજન ગાણા ગાહપણ. ૧ એ ટેક.

માખાપે બાળકને મોટો, ખવરાવીને કીધો;

મરણસમે સૌ અળગાં રહીને, દૈવ દૂતને દીધોરે. દેશી. ૨

એવા જવાન મરતક પાછળ, જમણ કરે બલી રીતે;

શોકસમય મન હરખ માનતા, જમણ જમે બહુ પ્રીતેરે. દેશી. ૩

પંગતપર પીતાંબર પે'રી, વદન મલકતા બેસે;

દાળ શાક પકવાન જમીને, ગુણ અવગુણ સૌ લેશેરે. દેશી. ૪

દાળ મોળી ને ભાતજ કાચો, શાક હાતું બહુ ખાઈ;

નિંદા કરતાં મૂરખ બોલે, જમણ કર્યું નહીં સાફેરે. દેશી. ૫

વરો કરો કરજે લેઈ નાણા, પાછળ હાથ બતાવે;

ધિકધિક એવા જમવામાં, ત્રાણ ત્રાણ વરતાવેરે. દેશી. ૬

ભામાચો બરથાર વિનાની, વિધવા થઈને બેસે;

શિર મૂઝાવી ખુણે ધાલે, કાણ દિલાસો દેશેરે. દેશી. ૭

ખાવાને માટે પણ પાછળ, પૈસા હોય ન પૂરા;

દશમે દીન દશમું કરવાને, બને સર્વ જન શૂરાદે. દેશી. ૮

ગરથ વિણ ઘેલી થઈ બેસે, ખાવા રહે ન કોડી;

બાળપણનો રંગપો કેમ, આગળ જશે દોડીરે. દેશી. ૯

પછી વિલાપ કરીને રડતી, અન્ન વિના દુઃખ ધરતી;

બીખ માગી વ્યભિચાર કરીને, બિદર બરણુ તે કરતીરે. દેશી. ૧૦

સર્વથકી રસ્તો છે સારો, ન્યાત વરા નહીં કરવા;

છો જન ઝાઝી વાતો કરતા, રાખો નહીં કાંઈ પરવારે. દેશી. ૧૧

જો ધન હોય વધારે ધરમાં, પુણ્યમાર્ગ વરતાવો;

ઓપધશાળા વિદ્યાશાળા, ધર્મશાળા બંધાવોરે. દેશી. ૧૨

જીણું કુવા વાવો સમરાવો, અનક્ષેત્ર ખંધાવો;

પરમારથમાં પૈસા ખરચો, દયા દીન પર લાવોરે. દેશી. ૧૩

નિરબિયોગી જનને બિધમ, અશક્તને અન્ન આપો;

વરો કરીને વીત ન ખરચો, કષ્ટ દેશનાં કાપોરે. દેશી. ૧૪
 મુવા પછાડી નિર્લજ થઈને, જમવાને કેમ જમએ;
 એક વખતના વાળુ માટે, નફ્ટ કદી નવ થઈએરે. દેશી. ૧૫
 માટે દેશી મીત્રો મારા, વિગતે વાત વિચારો;
 જમો નહીં મિથાન મુવાનાં, બંધ કરો એ ધારોરે. દેશી. ૧૬

રડવા ફૂટવાના દુષ્ટ ચાલ વિશે.

રાગ ઉપરનો.

રડવા ફૂટવાનો ચાલ સખી પરહરીએ,
 ગયા સ્વજન પાછા નહીં આવે, રડી ફૂટી કદી મરીએરે. ૨.
 લાંબા રાગે રડીએ ફૂટીએ, ભવાઈ જેવું કરીએ;
 પણ મરનાર ન પાછો આવે, આંસુથી નહીં ભરીએરે. ૨. ૧
 છાતી ફૂટી ભાગે તેથી, રાગ ક્ષયાદિક થાવે;
 અતિ રડવાથી જે'નો મારી, આંખોનું નૂર જાવેરે. ૨. ૨
 લેંટ લાળને આંસુ પાડે, તે મરનારને પો'એ;
 શાસ્ત્રવચન પરમાણુ કરે તે, મનમાં બહુ આલોએરે. ૨. ૩
 જનમ્યો તેહ જવાનો નકી, હર્ષ શોક શો કરવો;
 કલેષ કરીને મરીએ જે'ની, સ્વાર્થ કશો નહીં સરવોરે. ૨. ૪
 જેના વાંલા ગયા સ્વધામે, હૃદય રૂવે તસ્મદારી;
 બેળી થઈ એ ચાર પરાણે, રોવરાવે સંભારીરે. ૨. ૫
 મૂરખના જુદા ફૂટવા જેઠ, વખાણ મૂરખ કરતી;
 સમજી આંધું રડે ફૂટે તો, રુકચલી તેની કરતીરે. ૨. ૬
 કુટે પિટે ને પછાડ નાંખે, પથરે માથું ફાડે;
 જેમજેમ વારે તેમતેમ બમણી, આંગ બરાયું ડાઝાડેરે. ૨. ૭
 બલે કરો યુદ્ધ ઝાઝાં તોપણ, ગમે ન પાછો આવે;
 તો નાહક કલ્પાંત કર્યાથી, બેઠની દૂરગતિ થાવેરે. ૨. ૮
 માટે જે'નો સુકૃત કરણી, મુવા પછાડી કરીએ;
 સગપણ સાચું હેત હોય તો, રડી ફૂટી નવ મરીએરે. ૨. ૯
 જે હોય વે'ર પુરાતન જે'નો, મરનારા સંગાયે;
 તો રોઈ ફૂટીને બંધાવો, પાપ પોટકો સાથેરે. ૨. ૧૦

સદ્ગુણ મંદિર.

રાગ ધનાશ્રી.

વિનતી ધરજયો ધ્યાન, સજ્જનો વિનતી-એ રાગ.
 સદ્ગુણ મંદિર વાસ, કરીએ સદ્ગુણ મંદિર વાસ;
 સદ્વિધાનો પાયો ચણુજો, પ્રથમ કરી અભ્યાસ. કરીએ.
 સત્તતજો પરચાર ચણો પછી, ન રહે જુઠું મિનાશ કરીએ. ૧
 વિનય ત્રિવેક દયા ને શાંતી, ભીંત બલી ચોખાસ. કરીએ.
 નમ્ર ક્ષમા સંતોષ સરળતા, ચાર સ્તંભ આવાસ. કરીએ. ૨
 દાનરૂપી શુભ દાર મુકો ત્યાં, શો તન ધન વિશ્વાસ. કરીએ.
 જાળી ઝરૂખા ખારી અટારી, એ નીતિમાર્ગ વિકાસ કરીએ. ૩
 માળ જડો ઉપકાર અવરનો, એ સમ પુણ્ય ન ખાસ. કરીએ.
 તરુર રૂળ ખાતાં નથી પોતે, જળ ન પીએ નદી પ્યાસ. કરીએ.
 જો જડ પરઉપકાર કરે તો, ધર્મ ચૈતનનો ખાસ. કરીએ.
 નિર્મળ શીલનું છાપડું નાખો, સૌ ગુણ છત્ર લીલાશ. કરીએ. ૪
 સદ્ગુણની જનની જે લજ્જા, ધરીએ ધ્વજ ઊઠાસ. કરીએ.
 આગસ તજ ઊઘમ આદરીએ, નિંદા નરક નિવાસ. કરીએ. ૫
 ચોરી જરી ચાડી ચુમલી, તજ અનીતિ અભ્યાસ. કરીએ.
 ક્રોધ માન માયા નવી કરીએ, અતિ ભોભે દુઃખદાસ. કરીએ. ૭
 કામલુટમણ વાંકરણાદિક, રાક્ષસ ભૂત પિશાચ. કરીએ.
 એ ખોટા વે'મો મુરખના, તજએ બજ અવિનાશ. કરીએ. ૮
 એ સદ્ગુણ મંદિરમાં વસતાં, ન રહે કલેષ કંકાસ. કરીએ.
 સાંકળચંદ્ર સંસારસમુદ્રે, નૌકા કરી પ્રકાશ. કરીએ. ૯

ડ્રીલ (કસરતનાં ગાયનો.)

મારચીંગ (ચાલવાની ક્રિયા.)

નારાયણ છંદ.

સખી સમાજ સાથમાં કતારબંધ ^૧ચાલવું,
 ઉપાડી પાય ^૨વામ પાય ^૩દક્ષણેથી ચાલવું;

૧ ચાલવું. ૨ ડાબો પગ. ૩ જમણો પગ.

નિજ્ઞાનમાં ન કોઈ સાથ ક્ષેપ ના કરો કદી,
વિચાર સાર સાર ધારવા સુસત્યતા વધી. ૧

પરોપકાર સાર છે બધાય પંથનો વળી,
વિવેક ટેક નેક રાખવો સદા હળીમળી;
સદા સુખંપ કલાસમાં સખી સમાજમાં ઠરો,
વહો સદા સુ નીતિપંથ દેહમાં દામા ધરો. ૨

કદી ન પારકું લખાણુ જોઈ ના લખો છળી,
ગણામ ચોર આવડે ન ગાન તેહને વળી;
વડીલ શિક્ષકોની વાત માનવી સદા ખરે,
સદાય દાવકાં રહો નિજ્ઞાનમાં સુ નંખરે. ૩

ઉપલા ધોરણ માટે.

સવૈયા છંદ.

શરીરની કેળવણી માટે, કરીએ બાળા કસરત આજ,
પગ બંને સરખા મેળાવી, બિભા રહીએ સખી સમાજ;
તે પછી આગળ બે પગ કાઢી, બાહાર મુકીએ રાખી ટેક,
વળિ તિરછા ને વાંકા કરીએ, સન્મુખ બાંબાવો પછી એક. ૧
તે લંબાવેલો પગ બાળા, પછાડીએ પૃથ્વીની સાથ,
મુઠ્ઠી વાળી ખાડુ પસારી, બંધ કરો બાળા બે હાથ;
પછી ખુસ્લા કરી મુઠ્ઠી બિલાડો, સીધા બિભા રહો સઉ સાથ,
સન્મુખ જોઈને કમર પછાડી, લેઠ જઘએ પાછળ બે હાથ. ૨
તે પછી બંને હાથ કમરપર, વાંકા વાળો ધરી ઉમંગ,
ગરદનપર પછી હાથ જોડવો, કમ પરમાણુ વાળો અંગ;
વળી તે બંને હાથ ખભાપર, મુઠ્ઠી વાળી મૂકો બાળ,
લાંબા કરીએ સન્મુખ તે પછી, બંને હાથ ધરી સંભાળ. ૩
માથા ઉપર ઉભા બિયા, બંને હાથ કરો સૌ સાથ,
તે પછી વામ પ્રમાણે બાળા, કરીએ લાંબા બંને હાથ;
વળી ફરીથી માથાપર બંને, હાથ કરો ઉંચા સુખદાય,
કસરતથી બળબુદ્ધિ વાધે, લોહી સાફ સાંધાનું થાય. ૪

સમાપ્ત.

દોહરો.

આ સંસાર સંતુરની, નૌકાનું નિરધાર;
જહુને. આલંબન લઈ, સુખ વિલસો સંસાર.

